РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 5
№ 5 (29)

Вересень – жовтень 2020 р.

DOI 10.53672/ej.5.2020

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2020. Том 5, № 5 (29)

Вересень–жовтень 2020 року

Київ · 2020
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.5.2020
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2020. Т. 5, № 5 (29) (вересень–жовтень 2020 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2020. — 71 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Авторські права на матеріали належать їхнім авторам. Матеріали журналу поширюються на умовах ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна» (CC BY 4.0), крім першоджерел рефератів і передрукованих матеріалів, права на які належать їхнім правовласникам.

Редакційні правки, скорочення та зміна назви матеріалу погоджуються з автором до публікації

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

© Автори матеріалів, 2020
© Видавник Назаров О. А., 2020

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р., поліграфолог, правознавець. ORCID 0000-0002-3427-1162

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; напрям наукових робіт — психологічні науки. ORCID 0000-0002-8789-278X

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри права факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; напрям наукових робіт — юридичні науки. ORCID 0000-0002-8748-6431

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — фахівець факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, ад'юнкт зі спеціальності 19.00.06 — юридична психологія, здобувач наукового ступеня доктора філософії у галузі юридичної психології. ORCID 0000-0002-6113-7778

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія», полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-7348-4876

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, поліграфолог, заслужений юрист України. ORCID 0000-0002-6135-9952

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, поліграфолог, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-4962-0975

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор, проректор Міжнародного університету, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0002-9163-0555

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік (дійсний член) Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету. ORCID 0000-0001-8321-3199

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу, працювала тривалий час на посадах голови секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним експертом лабораторії криміналістичних експертиз Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» до 2016 р., стаж експертної роботи з 1978 р. ORCID 0000-0002-0166-4437

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент, підполковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-3814-4037

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, офіцер запасу СБ України. ORCID 0009-0004-5206-5065

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-6547-2621

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент, завідувачка кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0002-0384-4829

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент, керівник ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт за спеціальностями 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» та 12.2 «Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу», суб'єкт оцінки майна та майнових прав, полковник ЗСУ у відставці. ORCID 0000-0003-2394-0225

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ORCID 0000-0002-1699-1668

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. ORCID 0009-0006-3675-2548

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, голова секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України з 2015 р., атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р. ORCID 0000-0002-4097-5449

Лисенко А. Б. — голова професійної громадської організації «Колегія поліграфологів України», директор Комітету з освіти правління громадської професійної організації «Міжнародна асоціація професіоналів в поліграфології» (AIPP, Мексика), експерт-аналітик 1 категорії, поліграфолог, підполковник СБУ в запасі. ORCID 0000-0002-8131-9931

Шаповалов В. О. — головний редактор журналу «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (2016 р.), старший науковий співробітник науково-дослідного відділу (проблем психологічного вивчення особового складу) Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України (2020 р.), поліграфолог. ORCID 0009-0004-0472-6201

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних, мистецтвознавчих досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1998 р. ORCID 0009-0007-9784-2253

Савостін О. П. — старший судовий експерт відділу почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судової експертизи Міністерства юстиції України, психолог — судовий експерт другого кваліфікаційного класу комунальної установи «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1982 р. ORCID 0009-0003-6666-0247

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент. ORCID 0009-0008-2069-1642

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. ORCID 0009-0004-2947-9251

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0001-9733-8531

Зміст

ПЕРЕДМОВА 6

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) 7

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань 8

Феськов М. М. **Використання спеціальних** знань під час дізнання та досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності 8

1.2. Судово-психологічна експертиза 13

Чотири ключові постанови Верховного Суду щодо встановлення розміру відшкодування моральної шкоди атестованими судовими експертами психологами 13

1.3. Проблемні аспекти застосування поліграфа 20

Вісім ключових постанов Верховного Суду щодо проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа атестованими судовими експертами психологами у 2020 році 20

Вісім ключових постанов Верховного Суду щодо проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа атестованими судовими експертами психологами у 2020 році 29

1.4. Правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності 38

Чотири ключові постанови Верховного Суду щодо встановлення розміру відшкодування моральної шкоди атестованими судовими експертами психологами 38

Вісім ключових постанов Верховного Суду щодо проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа атестованими судовими експертами психологами у 2020 році 43

Європейський суд з прав людини. Європейський суд з прав людини проти державної монополії на проведення судово-психіатричних експертиз (справа «Анатолій Руденко проти України» від 17.04.2014) 53

Міністерство юстиції України. **23 жовтня** 2020 року Міністерство юстиції України винесло на публічне громадське обговорення проєкт Закону України «Про судово-експертну діяльність» 55

ГО «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка». Результати соціологічного дослідження методом online-опитування (CAWI) серед суб'єктів судово-експертної діяльності на тему "Реформування судової експертизи в Україні: майбутні шляхи розвитку", яке було проведено протягом вересня-жовтня 2020 року 57

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ 62

Регулювання судово-експертної діяльності в Україні. Всеукраїнське Інтернет-опитування: пропозиція висловити думку 62

01 жовтня 2020 року відбулась робоча зустріч наукових видань з питань правового значення, компетенції та розвитку судово-психологічної експертизи в Україні 62

Судово - психологічна експертиза: науково-методичні рекомендації Міністерства юстиції України 62

В Національній школі суддів завершується робота щодо розробки навчального тренінгового курсу для суддів «Судово-психологічна експертиза у цивільному процесі» 62

Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса та його керівники отримали найвищі оцінки якості судово-експертної діяльності серед усіх державних експертних установ в Україні в 2020 році з боку глави держави 63

19 жовтня 2020 року в Україні відбудеться важлива подія в професійній діяльності «недержавних» судових експертів - Всеукраїнська науково-практична конференція - дискусія «Місце недержавної судової експертизи у забезпеченні судочинства України» 63

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 65

EyeDetect у попередньому відборі кадрів миротворчої організації UNSPIA 65

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 67

Передмова

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» належить до реферативно-наукових видань. Оригінальні дослідження ми оприлюднюємо вперше, а найцікавіші праці, що вже вийшли в інших виданнях, подаємо як реферати: стислий виклад змісту, анотацію та бібліографічний опис першоджерела за ДСТУ 8302:2015. Реферат не замінює оригіналу — він допомагає знайти саме те дослідження, яке потрібне вам сьогодні.[6]

Вітаємо, колеги! Перед вами номер 2020. Том 5, № 5 (29) за вересень–жовтень 2020 року. Тут 9 матеріалів для тих, кого цікавлять нормативне регулювання експертизи, поліграф і виявлення обману, теорія та історія спеціальних знань, судово-психологічна експертиза, і для тих, хто тільки обирає свій шлях у юридичній психології.

> *Чи знали ви? Німецький психолог Вільям Штерн уже 1902 року провів експериментальні дослідження точності свідчень. У 1903–1908 роках він редагував перший спеціалізований журнал цієї галузі — «Beiträge zur Psychologie der Aussage» («Матеріали з психології свідчень»).*[7]

Радимо почати з матеріалу «Чотири ключові постанови Верховного Суду щодо встановлення розміру відшкодування моральної шкоди атестованими судовими експертами психологами», який читачі обирають найчастіше. Можливо, саме ваше дослідження стане наступною сторінкою в історії судової експертизи. Редакція відкрита для статей науковців і практиків.

Редакція журналу

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ДІЗНАННЯ ТА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ[1]

Феськов М. М.

DOI: 10.53672/ej.5.2020.01[1] Check for updates

Анотація. Тези кандидата юридичних наук М. М. Феськова, старшого викладача кафедри кримінального права, процесу і криміналістики Київського інституту інтелектуальної власності та права НУ «Одеська юридична академія», присвячено використанню спеціальних знань під час дізнання та досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності. Вихідними для автора є конституційна гарантія свободи творчості й захисту інтелектуальної власності (ст. 54 Конституції України) та завдання кримінального провадження (ст. 2 КПК України). Розглянуто склади кримінальних правопорушень, передбачені ст. 176 (авторське право і суміжні права), ст. 177 (права на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію) та ст. 229 КК України (права, пов'язані з позначенням продукції та послуг, фірмовим найменуванням, кваліфікованим зазначенням походження товару). Попри наявну законодавчу базу, система охорони цих прав, на думку автора, має прогалини й неузгодженості, а розслідування ускладнює розмаїття видів діяльності та об'єктів посягання; саме специфіка предмета і способу вчинення таких правопорушень зумовлює потребу в спеціальних знаннях. Спираючись на норми КПК України, Закону України «Про судову експертизу» та підзаконних актів, а також на погляди В. Ю. Шепітька, І. М. Горбаньова і В. В. Лісового, автор окреслює три процесуальні форми застосування спеціальних знань: участь спеціаліста в слідчих (розшукових) діях, проведення експертизи та досліджень спеціалістом. Зіставлено статус експерта (ст. 69 КПК) і спеціаліста (ст. 71 КПК): роль спеціаліста ширша, проте дискусія про коло таких осіб і доказове значення їхніх висновків триває. Згадано створення Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності (розпорядження КМУ від 31.12.2004 № 984-р, наказ Мін'юсту від 18.01.2005 № 105/к). Автор доходить висновку, що найпоширенішою формою є консультації спеціаліста під час підготовки й проведення слідчих (розшукових) дій: спеціаліст допомагає процесуально зафіксувати виявлені об'єкти, сформулювати запитання для допиту й зрозуміти професійну термінологію допитуваного. Подальший поступ потребує оптимізації роботи правоохоронних органів, належного техніко-криміналістичного забезпечення та атестованих методик судових експертиз у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: спеціальні знання, інтелектуальна власність, досудове розслідування, дізнання, спеціаліст, судовий експерт, судова експертиза з питань інтелектуальної власності, авторське право, кримінальне провадження, консультація спеціаліста, слідчі (розшукові) дії.

The Use of Special Knowledge During Inquiry and Pre-Trial Investigation of Criminal Offences in the Field of Intellectual Property

Feskov M. M.

Abstract. Criminal offences against intellectual property rights are hard to investigate because of the variety of protected objects and the specific ways in which such offences are committed. In these theses, Feskov M. M. examines how investigators and inquiry officers draw on special knowledge in these cases. The author starts from the constitutional guarantee of creative freedom and protection of intellectual property (Article 54 of the Constitution of Ukraine) and the tasks of criminal proceedings, and reviews the offences under Articles 176, 177 and 229 of the Criminal Code of Ukraine, which cover copyright and related rights, inventions, utility models, industrial designs, trade names and qualified indications of origin of goods. Drawing on the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Law of Ukraine «On Forensic Expertise» and the views of V. Yu. Shepitko, I. M. Horbanov and V. V. Lisovyi, the theses outline three procedural forms of using special knowledge: participation of a specialist in investigative actions, forensic examination, and research carried out by a specialist. The status of the forensic expert (Article 69 CPC) is contrasted with that of the specialist (Article 71 CPC), whose role is broader but whose findings still raise debate about their evidential value. The author also mentions the state research centre for forensic examination in intellectual property matters established in 2004–2005. The main conclusion is that specialist consultations during the preparation and conduct of investigative actions are the most common form of applying special knowledge: the specialist helps record seized objects, formulate questions for interrogation and interpret professional terminology. Further progress requires better organisation of law enforcement, adequate forensic technical support and certified methodologies for forensic examinations in the intellectual property field.

Keywords: special knowledge, intellectual property, pre-trial investigation, inquiry, specialist, forensic expert, forensic examination, copyright, criminal proceedings, investigative actions.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 10.11.2020; у номері — 10.11.2020; DOI:* ***10.53672/ej.5.2020.01***[1].

Повний текст

Текст тезисів.

Статття 54 Конституції України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності провадження [1. ст. 54]. Захист цих прав від кримінальних правопорушень відповідно до ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України покладено на правоохоронні органи у формі завдань кримінального провадження.

У Кримінальному кодексі України передбачена відповідальність за кримінальні правопорушення, які посягають на право інтелектуальної власності. Зокрема, ст. 176 Кримінального кодексу України – право інтелектуальної власності на твір (авторське права) та суміжні права (право на відеограму, фонограму тощо); ст. 177 Кримінального кодексу України – право на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію; ст. 229 Кримінального кодексу України – право інтелектуальної власності на об'єкти виробленої продукції та послуги, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару [3. ст. ст. 176, 177, 229].

Проте, не дивлячись на створену законодавчу базу, система охорони прав інтелектуальної власності не позбавлена істотних недоліків, прогалин, неузгодженостей.

Дізнання та досудове розслідування даної категорії кримінальних правопорушень ускладнює значна кількість видів діяльності та об'єктів злочинного посягання, що об'єктивно ускладнює роботу слідчих, дізнавачів під час проведення дізнання та досудового слідства. Для встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, слідчий, дізнавач застосовують різні спеціальні знання (і відповідно - спеціалістів) у певних видах діяльності. Необхідність їх використання саме у сфері захисту прав інтелектуальної власності обумовлена специфікою предмета злочинного посягання і способом скоєння вказаних злочинів.

Інститут використання спеціальних знань під час досудового розслідування у своєму розвитку пройшов довготривалий шлях і широке коло наукових дискусій. Проте, на наш погляд, зберіг основні елементи. На думку В. Ю Шепітька, спеціальні знання являють собою сукупність сучасних знань в окремій галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла [8, с.207]. У кримінальному процесі до суб'єктів спеціальних знань традиційно відносять експерта і спеціаліста. Проте, І. М. Горбаньов вважає, що слідчий також може самостійно застосовувати у своїй діяльності знання та науково-технічні засоби, якщо він вважає, що достатньо ними володіє для вирішення конкретних питань. У інших випадках він повинен залучити спеціаліста та експерта [6, с.150]. Якщо правове положення експерта, що закріплено в Законі України «Про судову експертизу» та КПК України, практично не викликає дискусій, то навколо поняття «спеціаліст» продовжуються наукові обговорення. Це стосується суб'єктів, що визначаються як спеціалісти, а також доказового значення висновків спеціаліста за результатами проведених досліджень.

КПК України до процесуальних форм застосування спеціальних знань відносить: участь спеціаліста у слідчих (розшукових) діях, проведення експертизи та проведення досліджень спеціалістом.

Відповідно до статті 69 КПК України, експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи, і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань [2.,ч. 1, ст. 69].

Для реалізації питань експертного забезпечення захисту прав у сфері інтелектуальної власності відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2004 р. № 984 – р. [4] наказом Міністерства юстиції від 18.01.2005 р. № 105/к був створений науково – дослідницькій центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності. Даний центр є державною спеціалізованою установою, що здійснює судово-експертну діяльність у сфері захисту прав інтелектуальної власності на території України [5].

Роль і функції спеціаліста у кримінальних провадженнях набагато ширше, ніж у експерта. Ст. 71 КПК України визначає, що спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати консультації та висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. У якості суб'єктів застосування спеціальних

знань можуть виступати будь - які фізичні особи, з будь - яких галузей знань за умови, що вони відповідають вимогам встановленим ст. 71 КПК України. Форми реалізації їх спеціальних знань залежать від завдань, що стоять перед слідчім, дізнавачем на різних етапах дізнання та досудового слідства.

Висновки. Найбільш поширеними формами використання спеціальних знань є консультації спеціалістів з питань, що виникають при підготовці і проведенні слідчих (розшукових) дій. Вони можуть використовуватися «для наукового консультування слідчого з питань визначення «комп'ютерної» специфіки слідчої (розшукової) дії, способів і прийомів їх досягнення; для надання допомоги слідчому в підборі понятих, що мають відповідну підготовку в галузі» [7. с. 152]. Саме спеціаліст може допомогти слідчому під час процесуальної фіксації виявлених та вилучених об'єктів, формулюванню питань під час допиту, зрозуміти відповіді допитуваного, що можуть надаватися з використанням професійної термінології.

Проблема захисту прав інтелектуальної власності потребує подальшої оптимізації діяльності правоохоронних органів, належного техніко-криміналістичного забезпечення, розробки атестованих методик проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1.Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996р.–К.:Юринком,1996.-80с. https://www.president.gov.ua/documents/constitution

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змін. та доп. станом на 14 серп. 2020 р. – К.: ПАЛИВОДА А. В. 2020. – 452 с.

3. Кримінальний кодекс України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2004 р. № 984 – р «Про утворення науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984-2004-%D1%80#Text

5. Наказ Міністерства юстиції від 18.01 2005 р. № 105 / к «Про науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text

6. Горбаньов І.М. Особливості методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності: навчальниї посібник з інтерактивними елементами / І.М. Горбаньов – Одеса: ОДУВС, 2016. – 218 с.

7. Лісовий В.В. Роль спеціаліста при розслідуванні порушень роботи автоматизованих систем. / В.В. Лісовий // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. Науково-теоретичний журнал. – Луганськ: РВВ ЛІВС, 2001. - № 2. – 226 с.

8. Шепітько В.Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російско-український) / В.Ю. Шепітько; за ред.. В.Я. Тація. – Х. : Право, 2001. – 560 с.

References

1. Feskov M. M. Vykorystannia spetsialnykh znan pid chas diznannia ta dosudovoho rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen u sferi intelektualnoi vlasnosti [The Use of Special

Knowledge During Inquiry and Pre-Trial Investigation of Criminal Offences in the Field of Intellectual Property]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.5.2020.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/3506-feskov-m-m-vikoristannya-spetsialnikh-znan-pid-chas-diznannya-ta-dosudovogo-rozsliduvannya-kriminalnikh-pravoporushen-u-sferi-intelektualnoji-vlasnosti (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

ЧОТИРИ КЛЮЧОВІ ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ РОЗМІРУ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ АТЕСТОВАНИМИ СУДОВИМИ ЕКСПЕРТАМИ ПСИХОЛОГАМИ[1]

Анотація. Чотири постанови Верховного Суду, відібрані редакцією журналу, показують, як суди оцінюють висновки судово-психологічної експертизи, коли визначають розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Нагадавши про обов'язковість висновків Верховного Суду щодо застосування норм права (ч. 5, 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»), редакція до кожного рішення подає ключові тези й практичний «алгоритм дій». У постанові Великої Палати від 28.02.2018 (справа № 2-1/07), присуджуючи 2 тис. грн, Суд констатував, що позивач не довів небезпечних умов утримання і не надав розрахунку розміру шкоди, хоча сам факт утримання проти волі в психіатричній лікарні визнав підставою для компенсації. Постанова від 17.09.2020 (справа № 607/13541/17) підтверджує, що розмір шкоди залежить від характеру й обсягу фізичних і душевних страждань та тривалості немайнових втрат: апеляційний суд, урахувавши глибину страждань і 22 місяці перебування позивача під слідством і судом, стягнув 200 000 грн замість мінімальних 91 806 грн, на яких наполягало ГУ НП в Тернопільській області. За постановою від 27.08.2020 (справа № 752/23814/17-ц) суди обґрунтовано не взяли до уваги експертне дослідження спеціалістів-психологів, бо його провів не атестований судовий експерт, який до того ж проаналізував лише документи позивача. Постанова від 25.08.2020 (справа № 357/14357/17) ілюструє протилежну ситуацію: висновок судової психологічної експертизи від 30.01.2019 № 9816/18-61 став однією з підстав належного обґрунтування стягнутої суми. Редакція наголошує, що таку експертизу учасник справи може замовити в атестованого Мін'юстом експерта за ст. 106 ЦПК України, а експерт має застосовувати зареєстровану Методику психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди (реєстраційний номер 14.1.75, чинна з 18.01.2019). Для визначення розміру шкоди експертові потрібні встановлені судом вихідні дані; він не збирає матеріали з власної ініціативи й не вирішує питань права (ч. 4 ст. 69, ч. 1 ст. 243 КПК України), а якщо право позивача не порушено, підстав для відшкодування моральної шкоди немає (постанова КЦС ВС від 18.03.2020, справа № 460/2545/17).

Ключові слова: моральна шкода, розмір відшкодування, судово-психологічна експертиза, Верховний Суд, судова практика, атестований судовий експерт, спеціаліст-психолог, моральні страждання, методика 14.1.75, стаття 106 ЦПК України.

Four Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine on Determining the Amount of Compensation for Non-Pecuniary Damage by Certified Forensic Expert Psychologists

Abstract. Courts in Ukraine increasingly rely on forensic psychological examination when they set the amount of compensation for non-pecuniary (moral) damage, and this editorial review shows how the Supreme Court treats such evidence. Four rulings are summarised, each followed by practical recommendations for claimants and experts. In the Grand Chamber ruling of 28 February 2018 (case No. 2-1/07), awarding UAH 2,000, the Court noted that the claimant had neither proved harsh

conditions of confinement nor submitted a calculation of the damage, although confinement in a psychiatric hospital against one's will was itself accepted as a ground for compensation. The ruling of 17 September 2020 (case No. 607/13541/17) upheld an award of UAH 200,000 instead of the minimum of UAH 91,806 (one minimum wage per month) sought by the regional police department, since the appellate court had weighed the depth and duration of suffering and 22 months under investigation and trial. In case No. 752/23814/17-ц (27 August 2020) the courts rightly disregarded a study by psychologists who were not certified forensic experts and who had examined only the claimant's documents. In case No. 357/14357/17 (25 August 2020) a forensic psychological expert opinion served as part of the justification for the amount awarded. The editors explain that a party may commission such an examination from an expert certified by the Ministry of Justice under Article 106 of the Civil Procedure Code, that the registered methodology No. 14.1.75 (in force since 18 January 2019) must be applied, and that the expert needs initial data established by the court and may not decide legal issues. Where no right has been violated, there is no basis for compensating non-pecuniary damage.

Keywords: non-pecuniary damage, moral damage, amount of compensation, forensic psychological examination, Supreme Court of Ukraine, case law, certified forensic expert, expert opinion, civil procedure.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 28.09.2020.*

Повний текст

Традиційно, нагадуємо користувачам журналу, що науковий журнал запроваджує надання послуг **«Консультація»: запит на проведення судово-психологічної експертизи щодо встановлення факту заподіяння моральних страждань (моральної шкоди) та розміру їх можливої компенсації за фактами протиправних дій** на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів згідно процесуальних кодексів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia **Телефон для термінового дзвінка судовому експерту:** +38 093 476 72 60 (Viber, Telegram, Whatsapp).

ЗБІЛЬШЕННЯ ОРІЄНТОВНО-РЕКОМЕНДОВАНОГО РОЗМІРУ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ЗАВДАНІ ПОЗИВАЧУ МОРАЛЬНІ СТРАЖДАННЯ, ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ОБГРУНТУВАННЯ ПОЗОВУ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВІД НАЯВНОСТІ В НЬОМУ ВИСНОВКІВ ТАКОГО ЗБІЛЬШЕННЯ ОПИСАНИХ У СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗІ:

2. Постанова Верховного Суду від 17 вересня 2020 року по справі №607/13541/17: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91614453

⚡Ключові тези:

✔️ Розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо).

✔️✔️Розмір моральної шкоди визначається з урахуванням обставин справи, але за час незаконного перебування громадянина під слідством чи судом він має бути не меншим однієї мінімальної заробітної плати за кожен місяць перебування під слідством або судом.

✔️✔️Коли межі відшкодування моральної шкоди визначаються у кратному співвідношенні з мінімальним розміром заробітної плати, суд при вирішенні цього питання має виходити з такого розміру мінімальної заробітної плати, що діє на час розгляду справи.

✔️✔️Змінюючи рішення суду першої інстанції та визначаючи розмір морального відшкодування, апеляційний суд, на підставі належної оцінки поданих сторонами доказів (прим. - висновків судово-психологічної експертизи), врахував обсяг заподіяної шкоди, глибину та тривалість моральних страждань, перебування позивача протягом 22 місяців, під слідством та судом, що призвело до порушення нормальних життєвих зав`язків, у зв`язку із чим **дійшов обґрунтованого висновку про наявність правових підстав для стягнення моральної шкоди у розмірі 200 000 грн.**, яка визначена з урахуванням конкретних обставин справи.

✔️✔️Доводи касаційної скарги ГУ НП в Тернопільській області про необхідність визначення суми відшкодування моральної шкоди у **мінімальному розмірі, який за 22 місяці становить 91 806 грн.**, є необґрунтованими та спростовуються встановленими у цій справі обставинами, яким суд апеляційної інстанції дав належну оцінку, висновки щодо якої обґрунтовано сформулював у мотивувальній частині прийнятої у справі постанови.

⚡**Алгоритм дій:** проведення відповідного експертного дослідження щодо розрахунку орієнтовно-рекомендованого розміру компенсації за завдані позивачу моральні страждання необхідно замовити атестованому Міністерством юстиції України судовому експерту психологу. Вказане дослідження є цілком належним та допустимим джерелом доказів в судовій справі. На теперішній час в Реєстрі судових методик зареєстрована та введена в дію з 18.01.2019 року - Методика психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди, яка має реєстраційний номер 14.1.75 та яку експерт обов'язково повинен застосувати при проведенні вказаного дослідження.

ВИСНОВКИ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ - ПСИХОЛОГІВ СУДОМ НЕ ПОВИННІ БРАТИСЬ ДО УВАГИ, ОСКІЛЬКИ ТАКЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОВОДИТЬСЯ СПЕЦІАЛІСТОМ - ПСИХОЛОГОМ, А НЕ АТЕСТОВАНИМ СУДОВИМ ЕКСПЕРТОМ В ЦІЙ ГАЛУЗІ:

3. Постанова Верховного Суду від 27 серпня 2020 року по справі № 752/23814/17-ц:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91397345
⚡Ключові тези:
✔️Доводи касаційної скарги про те, що суди не надали належної оцінки висновку експертного дослідження спеціалістів - психологів від 18 травня 2018 року № 6/05-18 є помилковими, оскільки суди оцінили цей доказ та правильно не взяли його до уваги, оскільки з його тексту вбачається, що дане дослідження проведено спеціалістом, а не атестованим судовим експертом в цій галузі.
✔️✔️При цьому спеціалістом прийнято до уваги лише документи і пояснення, які подані позивачем та не проаналізовано всі докази, які містяться в матеріалах справи. Разом з тим, в ході розгляду справи позивач не заявляв клопотань про призначення у справі відповідної судової психологічної експертизи.
⚡**Алгоритм дій:** звернення до атестованого судового експерта психолога є належною та допустимою дією щодо встановлення як факту спричинених моральних страждань, так і обгрунтування розміру відшкодування моральної шкоди. Залучення спеціаліста психолога тягне наслідки не врахування результатів експертного дослідження у суді.

ВИСНОВОК СУДОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ, НАЛЕЖНИМ ЧИНОМ ОБҐРУНТОВУЄ РОЗМІР МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЯКА ПІДЛЯГАЄ СТЯГНЕННЮ:

4. Постанова Верховного Суду від 25 серпня 2020 року по справі № 357/14357/17:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91186291
⚡Ключові тези:
✔️Визначаючи розмір морального відшкодування, суди попередніх інстанцій врахували обсяг заподіяної шкоди, глибину та тривалість моральних страждань, перебування позивача протягом тривалого часу під слідством та судом, що згідно з висновком судової психологічної експертизи від 30 січня 2019 року № 9816/18-61 призвело до порушення нормальних життєвих зв`язків, у зв`язку із чим дійшли обґрунтованого висновку про наявність правових підстав для стягнення моральної шкоди.
✔️✔️Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, визначив і встановив правильний період перебування позивача під слідством і судом, за який позивач має право на відшкодування моральної шкоди, та урахувавши всі обставини конкретної справи, глибину моральних страждань, висновок судової психологічної експертизи, належним чином обґрунтував розмір стягнутої моральної шкоди.
⚡**Алгоритм дій:** призначати судово-психологічну експертизу потрібно по встановленим та доведеним фактам порушення прав позивача. У відповідності до Науково-методичних рекомендацій з питань призначення судових експертиз та експертних досліджень, які затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08.10.98 № 53/5 до компетенції атестованого судового експерта психолога відноситься питання визначення можливого розміру грошової компенсації за завдані особі страждання (моральну шкоду), якщо такі страждання будуть встановлені. Однак, для проведення судової психологічної експертизи з визначення розміру заподіяної моральної шкоди, судовому експерту психологу необхідні певні встановлювані лише судом вихідні дані (рішення суду, що набрало законної сили), а саме: 1) судові рішення щодо встановленого ступеня вини спричинювача шкоди (підозрюваного, обвинуваченого, засудженого), 2) судові рішення щодо підтвердження факту події злочину та порушення прав конкретного потерпілого, позивача та інше. Оскільки, згідно частини 4 статті 69 КПК України, частини 1 статті 243 КПК України, екс-

перт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи та на свій розсуд вирішувати питання права в справі або в кримінальному провадженні, яке розслідується та встановлювати ступінь винності осіб у справі, вирішувати чи було скоєно злочин чи ні, а також надавати процесуальний статус потерпілого, підозрюваного або інше - учасникам справи на власний розсуд тощо. **Згідно постанови КЦС ВС від 18.03.2020 у справі № 460/2545/17, якщо право, за захистом якого звернувся позивач, не порушено, то і підстав для відшкодування моральної шкоди (похідна вимога) немає.**

Звертаємо увагу, організація проведення професійних консультацій, проведення судово-психологічних експертиз здійснюється членом Президії Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, членом секції судово-психологічної експертизи НКМР при Міністерстві юстиції, головним редактором журналу, атестованим судовим експертом психологом (поліграфологом), кандидатом психологічних наук, доцентом **Назаровим Олегом Анатолійовичем**.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент

Назаров Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом
проведення експертиз за експертною спеціальністю
14.1 “Психологічні дослідження”, поліграфолог

Україна,
02024, Київ,
вул. Магнітогорська, 1б, оф. 304,
E-mail: 2825818819@mail.gov.ua

Тел: +38 (044) 228-76-15
+38 (093) 476-72-60
+38 (098) 011-85-63

Офіційній Інтернет-сайт щодо призначення та проведення судово-психологічної експертизи, судового експерта психолога (поліграфолога) Назарова О.А. (свідоцтво Міністерства юстиції України від 09.07.2020 №2035) - https://expertisekyivua.com/ukr

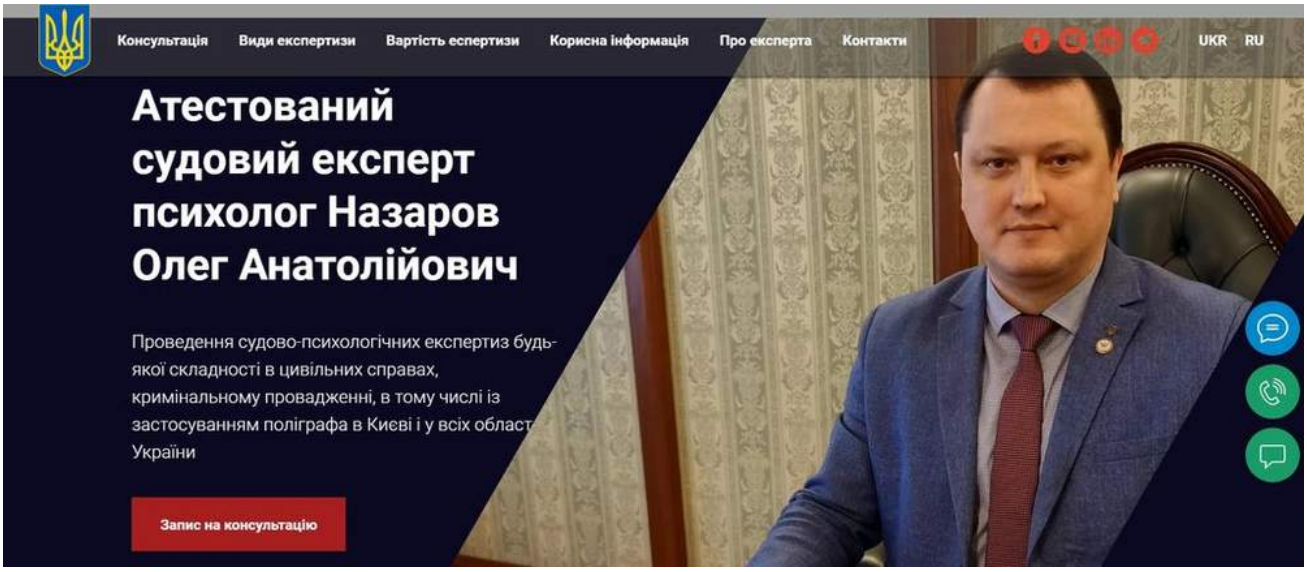

Офіційний Інтернет-сайт призначення та проведення судово-психологічної експертизи, тестувань на поліграфі в Україні за міжнародними стандартами (поліграф EyeDetect, розробник Converus Inc., USA): https://expert-nazarov.com

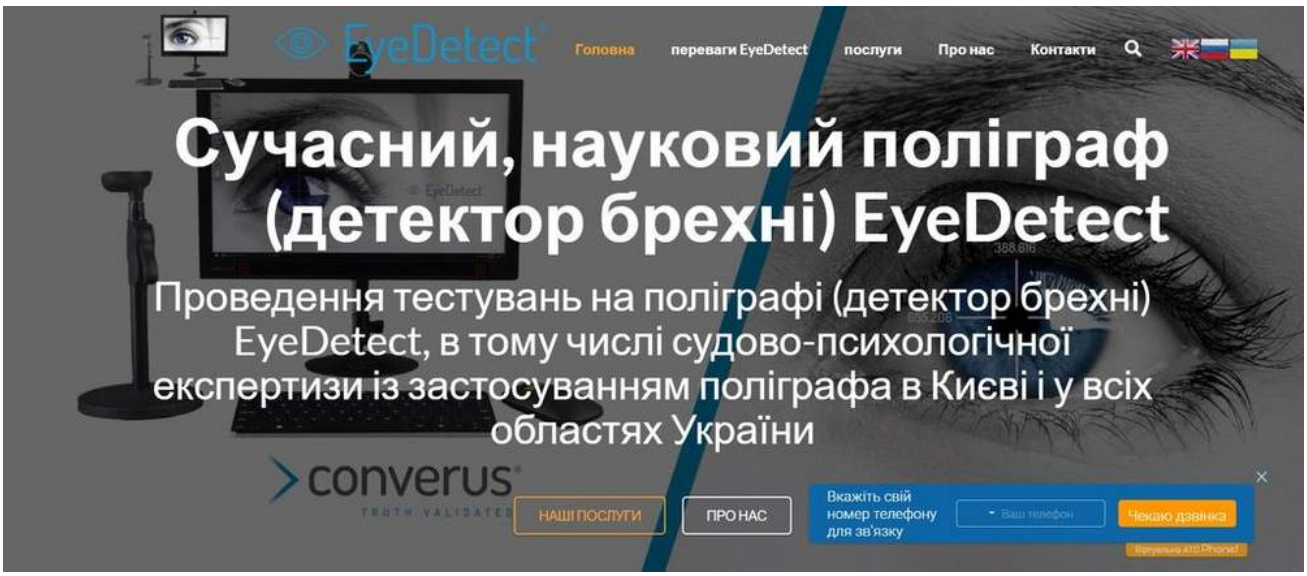

Незалежній не державній професійній атестованій судово-психологічній експертизі в Україні бути: історія однієї перемоги або про можливість призначення першої недержавної професійної атестованої судово-психологічної еспертизи з 09 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/all-news/2325-nezalezhnij-ne-derzhavnij-profesijnij-atestovanij-sudovo-psikhologichnij-ekspertizi-v-ukrajini-buti-istoriya-odnieji-peremogi

Огляд змін до законодавства України: процесуальний статус спеціаліста у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки з 1 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/2271-noveli-zakonodavstva-ukrajini-protsesualnij-status-spetsialista-u-kriminalnikh-provadzhennyakh-pro-kriminalni-prostupki-z-1-lipnya-2020-roku

Електронна бібліотека правозахисника України. Серія: Застосування рішень Європейського суду з прав людини в українському судочинстві - https://expertize-

journal.org.ua/normativnie-documenti/1088-biblioteka-navchalnikh-posibnikiv-shchodo-zastosuvannya-rishen-evropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-ukrajini

Електронна бібліотека судді України: квітень 2020 року (більше 70 книг) - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/786-elektronnaya-biblioteka-suddi-ukrajini-stanom-na-sichen-2018-roku-bilshe-30-knig

Колекція зразків клопотань про відкладення розгляду справи у зв'язку із впровадженням карантину та типові зразки заяв, які подаються до суду станом на 20 березня 2020 та оголошення ДСА України від 19 березня 2020 - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-tipovi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu

References

1. Chotyry kliuchovi postanovy Verkhovnoho Sudu shchodo vstanovlennia rozmiru vidshkoduvannia moralnoi shkody atestovanymy sudovymy ekspertamy psykholohamy [Four Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine on Determining the Amount of Compensation for Non-Pecuniary Damage by Certified Forensic Expert Psychologists]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). URL: https://expertize-journal.org.ua/sudebnaya-praktika-vozmeshcheniya-moralnogo-vreda/3049-chotiri-klyuchovi-postanovi-verkhovnogo-sudu-shchodo-vstanovlennya-rozmiru-vid-shkoduvannya-moralnoji-shkodi-atestovanimi-sudovimi-ekspertami-psikhologami (onovlena versiia vid 02.04.2025). [in Ukrainian].

1.3. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

ВІСІМ КЛЮЧОВИХ ПОСТАНОВ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА АТЕСТОВАНИМИ СУДОВИМИ ЕКСПЕРТАМИ ПСИХОЛОГАМИ У 2020 РОЦІ[1]

Анотація. Редакція журналу добрала вісім постанов Верховного Суду, переважно 2020 р., у яких оцінено висновки судово-психологічних експертиз і досліджень із застосуванням поліграфа, і на їх основі запропонувала практичні алгоритми дій для учасників цивільного та кримінального судочинства. Добірку обґрунтовано тим, що висновки Верховного Суду щодо застосування норм права є обов'язковими (ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»), а висновок експерта є засобом доказування в цивільному процесі (ст. 76 ЦПК) і процесуальним джерелом доказів у кримінальному (ч. 2 ст. 84 КПК). Постанови згруповано в три розділи. Перший присвячено підставам і особливостям експертизи: Касаційний цивільний суд у справі № 299/1523/16-ц погодився, що опитування на поліграфі в межах психологічної експертизи дає лише орієнтовну інформацію про ймовірність, повноту й походження повідомлених відомостей та уявлення особи про подію, а у справі № 457/906/17 нагадав критерії оцінки висновку: достатність об'єктів, повноту відповідей, узгодженість дослідницької частини з висновком та з іншими матеріалами справи. Другий розділ містить застереження: висновок, отриманий з порушенням ст. 242 і 332 КПК, визнано недопустимим (№ 686/4267/15-к); висновок спеціаліста-поліграфолога не є доказом у розумінні ст. 84 КПК (№ 628/2370/17); дослідження особи, яку не попереджено про кримінальну відповідальність і яка не внесена до Реєстру судових експертів, не є належним і допустимим доказом (№ 475/793/17); сам лише висновок психофізіологічного опитування не доводить відсутності боргу (№ 727/6486/17). Третій розділ окреслює межі методу: КПК не передбачає перевірки показань на поліграфі (№ 621/1308/18), а психічне ставлення особи до діяння та його наслідків така експертиза не встановлює (№ 221/3264/16-к). Редакція радить поєднувати ретроспективний аналіз матеріалів справи, психодіагностику підекспертного та інструментальне тестування, щоб уникнути «капкана Брокау» і «помилки Отелло», та звіряти мету експертизи з п. 6.8 Науково-методичних рекомендацій, затверджених наказом Мін'юсту № 53/5. Матеріал допоможе експертам, адвокатам і суддям коректно призначати й оцінювати такі експертизи.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, поліграф, психофізіологічне дослідження, Верховний Суд, допустимість доказів, оцінка висновку експерта, спеціаліст-поліграфолог, Реєстр судових експертів, перевірка показань, наказ Мін'юсту № 53/5.

Eight Key Rulings of the Supreme Court on Forensic Psychological Examination Using a Polygraph by Certified Forensic Psychologists in 2020

Abstract. Since the Supreme Court's conclusions on the application of legal norms bind public authorities and guide other courts, its rulings on polygraph-based expert evidence shape practice directly. The journal's editorial board selected eight Supreme Court rulings, mostly from 2020, that assess forensic psychological examinations and studies using a polygraph, and drew practical guidance from them for parties to civil and criminal proceedings. The first group concerns grounds and features: the Civil Cassation Court accepted that a polygraph interview within a psychological examination yields

only orientation information on the probability, completeness and origin of reported information and on a person's notion of an event, and restated the criteria for assessing an expert opinion, namely sufficiency of objects, completeness of answers and consistency of the research part with the conclusions and the case file. The second group sets out reservations: an opinion obtained in breach of Articles 242 and 332 of the Criminal Procedure Code is inadmissible; a polygraph examiner acting as a specialist does not produce evidence under Article 84 CPC; a study by a person not warned of criminal liability and absent from the Register of Forensic Experts is neither relevant nor admissible; a psychophysiological interview alone cannot prove the absence of a debt. The third group shows the limits of the method: the CPC does not provide for verifying testimony with a polygraph, and such an examination cannot establish a person's mental attitude to the act and its consequences. The editors recommend combining a retrospective review of the case file, psychodiagnostic assessment and polygraph testing to avoid the Brokaw hazard and the Othello error. The material helps experts, lawyers and judges order and evaluate such examinations properly.

Keywords: forensic psychological examination, polygraph, psychophysiological examination, Supreme Court of Ukraine, admissibility of evidence, assessment of expert opinion, polygraph examiner, Register of Forensic Experts, verification of testimony, case law.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 28.09.2020.*

Повний текст

??ОЦІНЮЮЧИ ВИСНОВОК СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА СУД ПОВИНЕН: 1) З`ЯСУВАТИ ДОСТАТНІСТЬ ПОДАНИХ ЕКСПЕРТОВІ ОБ`ЄКТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ, 2) ПОВНОТУ ВІДПОВІДЕЙ НА ПОСТАВЛЕНІ ПИТАННЯ ТА ЇХ ВІДПОВІДНІСТЬ ІНШИМ ФАКТИЧНИМ ДАНИМ, 3) УЗГОДЖЕНІСТЬ МІЖ ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ЧАСТИНОЮ ТА ПІДСУМКОВИМ ВИСНОВКОМ ЕКСПЕРТИЗИ, 4) ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ЕКСПЕРТНОГО ВИСНОВКУ ТА ЙОГО УЗГОДЖЕНІСТЬ З ІНШИМИ МАТЕРІАЛАМИ СПРАВИ:

?2. Постанова КЦС Верховного Суду від 12 лютого 2020 року по справі № 457/906/17:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87602624

⚡Ключові тези:

✔️ Зважаючи на істотні протиріччя в поясненнях сторін щодо проведення розрахунку за оспорюваним договором купівлі-продажу, судом першої інстанції було призначено у даній справі судову психологічну експертизу з використанням поліграфа.

✔️✔️Відповідно до висновку експерта № 01805/018-Д за результатами проведення судової психологічної експертизи (опитування із застосуванням спеціального технічного пристрою - комп`ютерного поліграфа), складеного 04 липня 2018 року, на перше запитання відповідь надати неможливо, оскільки ОСОБА_2 добровільної згоди на проведення опитування із застосуванням комп`ютерного поліграфа не надав, посилаючись на статтю 28 Конституції України, у зв`язку з чим опитування із ОСОБА_2 не проводилось. Щодо другого запитання, то експерт зазначив, що в ході експертизи (опитування з використанням комп`ютерного поліграфа) у громадянина ОСОБА_1 не виявляються виражені психофізіологічні реакції та емоційне збудження на запитання, які могли б свідчити про те, що ОСОБА_1 отримав від ОСОБА_2 грошові кошти у розмірі 404 240,00 грн. за продаж квартири АДРЕСА_1.

✔️✔️Згідно з частиною першою статті 76 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подан-

ня касаційної скарги) доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються такими засобами: письмовими, речовими і електронними доказами; висновками експертів; показаннями свідків. Статтею 79 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) встановлено, що достовірними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи. Відповідно до частини першої статті 80 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) достатніми є доказами, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування. Статтею 110 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) передбачено, що висновок експерта для суду не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом з іншими доказами за правилами, встановленими статтею 89 цього Кодексу. Відхилення судом висновку експерта повинно бути мотивоване в судовому рішенні.

✔️✔️При перевірці й оцінці експертного висновку суд повинен з`ясувати достатність поданих експертові об`єктів дослідження; повноту відповідей на поставлені питання та їх відповідність іншим фактичним даним; узгодженість між дослідницькою частиною та підсумковим висновком експертизи; обґрунтованість експертного висновку та його узгодженість з іншими матеріалами справи. У порушення вказаних вимог процесуального законодавства, суди першої та апеляційної інстанцій, незважаючи на те, що із висновку експертизи експерта № 01805/018-Д, який покладено в основу рішень, не вбачається, що ОСОБА_2 ввів в оману ОСОБА_1 , не врахували та залишили поза увагою, що аргументи позивача фактично зводяться до викладення обставин неналежного виконання відповідачем умов укладеного договору, які відповідно до положень статті 230 ЦК України не дають підстав для встановлення введення позивача в оману під час укладання договору.

⚡**Алгоритм дій:** при проведенні судової експертизи із застосуванням поліграфа, судові експерти психологи повинні проводити три види експертного дослідження: ретроспективне дослідження матеріалів справи (Методика судово-психологічного дослідження у кримінальних справах (реєстраційний номер 14.1.01), Методика судового психологічного аналізу вихідних даних (реєстраційний номер 14.01.05)), психодіагностичне дослідження підекспертного та безпосередньо проведення психофізіологічного тестування із застосуванням поліграфа. Метою тристороннього дослідження є перевірка достатності об'єктів поданих експертові для дослідження, відповідність отриманих результатів іншим фактичним даним, узгодженість дослідницької частини з підсумковим висновком експертизи, а також з іншими матеріалами справи. Ретельне психологічне вивчення особистості підекспертного також допомагає судовому експерту уникнути двох найпоширеніших серед поліграфологів помилок: 1) Капкану Борокау (встановлення хибно негативного результату експертизи), 2) Помилки Отелло (встановлення хибно позитивного результату експертизи).

Розділ 2. Особливості та характер ЗАСТЕРЕЖЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ щодо використання поліграфа в судочинстві

??ВИСНОВКИ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ОТРИМАНІ З ПОРУШЕННЯМ СТАТЕЙ 332, 242 КПК ЩОДО ПОРЯДКУ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ Є НЕДОПУСТИМИМ ДОКАЗОМ У СПРАВІ:

?3. Постанова ККС Верховного Суду від 03 червня 2020 року по справі № 686/4267/15-к:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89701178

⚡Ключові тези:

✔️При цьому надані стороною захисту консультативний висновок спеціалістів від 10 березня 2016 року, висновок експерта за результатами проведення судово-психологічної експертизи від 29 квітня 2016 року суд обґрунтовано не прийняв як допустимі докази, оскільки вони були отримані з порушенням статей 332, 242 КПК щодо порядку призначення експертизи під час розгляду кримінального провадження в суді..

⚡**Алгоритм дій:** звернення до атестованого судового експерта психолога є належною та допустимою дією, проте призначення експертизи із застосуванням поліграфа повинно відбуватися у суворій відповідності до процесуальних кодексів для того щоб експертиза стала допустимим доказом у справі і була врахована під час судового розгляду справи. Атестований судовий експерт психолог надасть всі необхідні документи, які допоможуть стороні справи довести або спростувати фактичні дані у передбачений законом спосіб.

??ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА - ПОЛІГРАФОЛОГА, ЯКИЙ ПРОВІВ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕ ПОВИНЕН ВВАЖАТИСЯ ДОКАЗОМ У СПРАВІ, А Є ЛИШЕ ДОДАТКОВИМ АРГУМЕНТОМ НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПРАВИЛЬНОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ:

?4. Постанова ККС Верховного Суду від 18 серпня 2020 року по справі № 628/2370/17:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91089402

⚡Ключові тези:

✔️Крім цього, суд апеляційної інстанції прямо зазначив, що висновок щодо проведення психофізіологічного дослідження з використанням поліграфа обвинуваченого ОСОБА_1 , проведеного 18 жовтня 2018 року спеціалістом - поліграфологом ОСОБА_11 не є доказом у розумінні ст. 84 КПК України, а є додатковим аргументом на підтвердження правильності виправдання ОСОБА_1 .

⚡**Алгоритм дій:** призначати судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа потрібно атестованим судовим експертам психологам. Призначаючи дослідження на поліграфі спеціалісту - поліграфологу учасник справи наражається отримати лише додатковий аргумент без процесуального його визначення, оскільки в кримінальному процесі лише висновок експерта є процесуальним джерелом доказів, а тому судова експертиза із застосуванням поліграфа може бути призначена як під час досудового розслідування, так і в ході судового слідства (розгляду справи).

??ВИСНОВОК ЕКСПЕРТНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НЕ ВІДПОВІДАЄ ВИМОГАМ ЗАКОНУ, ОСКІЛЬКИ СПЕЦІАЛІСТ, ЯКИЙ ЙОГО ПРОВОДИТЬ, НЕ ПОПЕРЕДЖАЄТЬСЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, А ТАКОЖ НЕ ВХОДИТЬ ДО РЕЄСТРУ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ:

?5. Постанова КЦС Верховного Суду від 25 травня 2020 року по справі № 475/793/17:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89509040

⚡Ключові тези:

✔️ Доводи скарги про те, що судами безпідставно не взято до уваги доказ, який підтверджує факт неотримання коштів, а саме висновок експертного дослідження від 31 жовтня

2017 року № 04/10-17 (психологічне експертне дослідження з використанням комп`ютерного поліграфа) не заслуговують на увагу з огляду на таке.

✔✔Згідно з частинами першою, п`ятою статті 106 ЦПК України учасник справи має право подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення. У висновку експерта зазначається, що висновок підготовлено для подання до суду, та що експерт обізнаний про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок.

✔✔Висновок експерта для суду не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом із іншими доказами за правилами, встановленими статтею 89 цього Кодексу. Відхилення судом висновку експерта повинно бути мотивоване в судовому рішенні (стаття 110 ЦПК України).

✔✔Суди попередніх інстанцій правильно не взяли до уваги висновок експертного дослідження від 31 жовтня 2017 року № 04/10-17 з посиланням на те, що вказане дослідження не відповідає вимогам закону, оскільки експерт ОСОБА_5 , який його проводив, не попереджався про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок, а також експерт не входить до Реєстру судових експертів, не має свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, а тому зазначений документ не можна вважати належним та допустимим доказом в розумінні статей 76-80 ЦПК України.

⚡**Алгоритм дій:** призначити судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа атестованому Міністерством юстиції України судовому експерту психологу з метою убезпечити себе від не врахування результатів експертного дослідження спеціалістом - поліграфологом.

??НАЯВНІСТЬ ЛИШЕ ВИСНОВКУ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КОМП`ЮТЕРНОГО ПОЛІГРАФА НЕ Є НАЛЕЖНИМ ТА ДОСТАТНІМ ДОКАЗОМ НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ ДОВОДІВ ВІДСУТНОСТІ БОРГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ:

?6. Постанова КЦС Верховного Суду від 16 жовтня 2019 року по справі № 727/6486/17:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85174071

⚡Ключові тези:

✔При цьому ОСОБА_2 не доведено відсутність боргових зобов`язань та протиправність дій невідомих осіб щодо викрадення посилки, а наявний у матеріалах справи висновок за результатами проведення психофізіологічного опитування із застосуванням комп`ютерного поліграфа від 20 червня 2017 року не є належним та достатнім доказом на підтвердження доводів касаційної скарги.

✔✔За таких обставин висновки судів попередніх інстанцій є правильними, а доводи касаційної скарги не спростовують наявність між сторонами боргових зобов`язань за договором позики.

⚡**Алгоритм дій:** не у всіх ситуаціях потрібно призначати судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа. Для отримання професійної консультації необхідно звернутись до атестованого судового експерта психолога, що пройшов підготовку за напрямком проведення психофізіологічних досліджень на поліграфі та який допоможе визначитись із вашим зверненням. Головна правова норма, яку необхідно врахувати звертаючись до атестованого судового експерта психолога це загальне правило щодо проведення судової експертизи із застосуванням поліграфа: обставини, які за законом повинні бути

підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніякими іншими засобами доказування, крім випадків, коли щодо таких обставин не виникає спору (статті 74 КАС, 77 ГПК, 78 ЦПК, 86 КПК).

Розділ 3. Ситуації невідповідності діючому законодавству використання поліграфа

??ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО ПЕРЕВІРКИ ПОКАЗАНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ СПЕЦІАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО ЗАСОБУ - ПОЛІГРАФУ (ДЕТЕКТОРА БРЕХНІ) ТА ВИКОРИСТАННЯ ОТРИМАНИХ ДАНИХ ЯК ДОКАЗУ, ОСКІЛЬКИ ПОКАЗИ ОЦІНЮЮТЬСЯ ЛИШЕ СУДОМ:

?7. Постанова ККС Верховного Суду від 11 червня 2020 року по справі № 621/1308/18:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89825037

⚡Ключові тези:

✔️ Судом першої інстанції розглянуто клопотання сторони захисту про призначення судової експертизи із застосуванням спеціального технічного засобу - поліграфу на предмет правдивості показань ОСОБА_1 та потерпілого ОСОБА_9 щодо способу заволодіння транспортним засобом та з наведенням відповідного обґрунтування відмовлено у його задоволенні. Чинним кримінальним процесуальним законодавством не передбачено перевірку показань із застосуванням спеціального технічного засобу - поліграфу (детектора брехні) та використання отриманих даних як доказу.

⚡**Алгоритм дій:** у разі бажання оцінити надані іншими учасниками справи покази завжди потрібно пам'ятати, що за процесуальним кодексом лише суд може оцінювати такі покази. Напрямами проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа, які були в 2015 році затверджені Міністерством юстиції України, непередбачено проведення експертизи щодо перевірки показань учасників справи. Основні підстави для експертизи із застосуванням поліграфа відповідно до пункту 6.8 згідно з Наказом Міністерства юстиції № 1350/5 від 27.07.2015: 1) отримання орієнтувальної інформації щодо ступеня ймовірності повідомленої опитуваною особою інформації; 2) повноти наданої опитуваною особою інформації; 3) джерела отриманої опитуваною особою інформації; 4) уявлень опитуваної особи про певну подію; 5) іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування певних подій.

??ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НА ПОЛІГРАФІ (ДЕТЕКТОРІ БРЕХНІ) ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО СТАВЛЕННЯ ОСОБИ ДО ДІЯННЯ ТА НАСЛІДКІВ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНЕ ЗАКОНОМ:

?8. Постанова КЦС Верховного Суду від 04 березня 2020 року по справі № 221/3264/16-к:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88103330

⚡Ключові тези:

✔️Ознаки суб`єктивної сторони вчинених злочинів та особливості психічного ставлення засудженого до вчинених діянь та їх наслідків встановлюються судами на підставі характеру вчиненого діяння та об`єктивно-предметних умов його вчинення на підставі встановлених судом фактичних обставин вчинених злочинів та закріплених належними і допустимими доказами, зібраними в порядку, передбаченому КПК та оціненими відповідно до вимог ст. 94 цього Кодексу, де призначення судово-психологічної експертизи на

поліграфі (детекторі брехні) для встановлення психічного ставлення особи до діяння та наслідків не передбачене законом.

⚡**Алгоритм дій:** судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа встановлює лише наявність або відсутність психологічної установки на приховування певної інформації. Питання емоційного ставлення підекспертного до іншої людини або до певних подій чи обставин, не відноситься до компетенції атестованого судового експерта психолога (поліграфолога) і може бути предметом звичайної судово-психологічної експертизи з метою, наприклад, встановлення факту моральних страждань з приводу порушених прав підекспертного або інших експертних завдань не пов'язаних із застосуванням поліграфа. Відповідну професійну консультацію надасть атестований судовий експерт психолог, що пройшов підготовку за напрямком проведення психофізіологічних досліджень на поліграфі з питань, які вас цікавлять.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент

НАЗАРОВ Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом проведення експертиз за експертною спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», поліграфолог

вул. Магнітогорська, 1б, оф. 304, м. Київ, 02024, тел.: +38 (044) 228-76-15, +38 (093) 476-72-60, +38 (098) 011-85-63,

e-mail: 2825818819@mail.gov.ua

Нормативно-процесуальне обґрунтування звернення до суду з заявами, клопотанням про проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа в цивільному та кримінальному судочинстві для встановлення дійсних обставин справи

1.1. Цивільне судочинство

⚡Ключові тези: висновками експертів можуть встановлюватися дані, які є доказом у цивільному процесі. Так, доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані у тому числі можуть встановлюватися висновками експертів (частина 1, 2 статті 76 ЦПК. Докази).

у відповідності до пункту 5 частині 2 статті 43 ЦПК (Права та обов'язки учасників справи) учасники справи зобов'язані надавати суду повні і достовірні пояснення з питань, які ставляться судом, а також учасниками справи в судовому засіданні. Достовір-

ними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи (стаття 79 ЦПК. Достовірність доказів).

Обставини, які визнаються учасниками справи, не підлягають доказуванню, якщо суд не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання. Обставини, які визнаються учасниками справи, зазначаються в заявах по суті справи, поясненнях учасників справи, їхніх представників (частина 1 статті 82 ЦПК. Підстави звільнення від доказування)

У разі подання заяви про те, що доданий до справи або поданий до суду учасником справи для ознайомлення документ викликає сумнів з приводу його достовірності або є підробленим, особа, яка подала цей документ, може просити суд до закінчення підготовчого засідання виключити його з числа доказів і розглядати справу на підставі інших доказів (частина 11 статті 83 ЦПК. Подання доказів).

У разі посилання учасника справи на не вчинення іншим учасником справи певних дій або відсутність певної події суд може зобов'язати такого іншого учасника справи надати відповідні докази вчинення цих дій або наявності певної події. У разі ненадання таких доказів суд може визнати обставину не вчинення відповідних дій або відсутності події встановленою. Докази подаються сторонами та іншими учасниками справи (частина 4, 5 статті 81 ЦПК. Обов'язок доказування і подання доказів).

Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності (стаття 89 ЦПК. Оцінка доказів).

1.2. Кримінальне судочинство

⚡Ключові тези: процесуальним джерелом доказів в КПК є висновки експертів, якими можуть підтверджуватись фактичні дані, а саме: наявність або відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Так, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Висновки експертів є процесуальним джерелом доказів (частина 1, 2 статті 84 КПК. Докази).

Належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів (стаття 85 КПК. Належність доказів).

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів - з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Жоден доказ не має наперед встановленої сили (частина 1, 2 статті 94 КПК. Оцінка доказів).

Проте, учасникам судочинства необхідно пам'ятати загальне правило щодо проведення судової експертизи із застосуванням поліграфа: обставини, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніякими іншими засобами доказування, крім випадків, коли щодо таких обставин не виникає спору (статті 74 КАС, 77 ГПК, 78 ЦПК, 86 КПК).

Нагадуєм, що науковий журнал запроваджує надання послуг "Консультація": запит на проведення судово-психологічної експертизи, дослідження із застосуванням поліграфа на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia

Незалежній не державній професійній атестованій судово-психологічній експертизі в Україні бути: історія однієї перемоги або про можливість призначення першої недержавної професійної атестованої судово-психологічної еспертизи з 09 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/all-news/2325-nezalezhnij-ne-derzhavnij-profesijnij-atestovanij-sudovo-psikhologichnij-ekspertizi-v-ukrajini-buti-istoriya-odnieji-peremogi

Огляд змін до законодавства України: процесуальний статус спеціаліста у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки з 1 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/2271-noveli-zakonodavstva-ukrajini-protsesualnij-status-spetsialista-u-kriminalnikh-provadzhennyakh-pro-kriminalni-prostupki-z-1-lipnya-2020-roku

Електронна бібліотека правозахисника України. Серія: Застосування рішень Європейського суду з прав людини в українському судочинстві - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1088-biblioteka-navchalnikh-posibnikiv-shchodo-zastosuvannya-rishen-evropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-ukrajini

Електронна бібліотека судді України: квітень 2020 року (більше 70 книг) - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/786-elektronnaya-biblioteka-suddi-ukrajini-stanom-na-sichen-2018-roku-bilshe-30-knig

Колекція зразків клопотань про відкладення розгляду справи у зв'язку із впровадженням карантину та типові зразки заяв, які подаються до суду станом на 20 березня 2020 та оголошення ДСА України від 19 березня 2020 - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-tipovi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu

References

1. Visim kliuchovykh postanov Verkhovnoho Sudu shchodo provedennia sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy iz zastosuvanniam polihrafa atestovanymy sudovymy ekspertamy psykholohamy u 2020 rotsi [Eight Key Rulings of the Supreme Court on Forensic Psychological Examination Using a Polygraph by Certified Forensic Psychologists in 2020]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). URL: https://expertize-journal.org.ua/ekspertiza-s-poligrafom/3047-visim-klyuchovikh-postanov-verkhovnogo-sudu-shchodo-provedennya-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-iz-zastosuvannyam-poligrafa-atestovanimi-sudovimi-ekspertami-psikhologami-u-2020-rotsi (onovlena versiia vid 28.09.2020). [in Ukrainian].

ВІСІМ КЛЮЧОВИХ ПОСТАНОВ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА АТЕСТОВАНИМИ СУДОВИМИ ЕКСПЕРТАМИ ПСИХОЛОГАМИ У 2020 РОЦІ[1]

Анотація. Редакція журналу систематизувала вісім постанов Верховного Суду, які окреслюють межі використання судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа в цивільному та кримінальному судочинстві. Відправною точкою огляду є ч. 5, 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», за якими висновки Верховного Суду щодо застосування норм права обов'язкові для суб'єктів владних повноважень і враховуються іншими судами, а також доказове значення висновку експерта (ч. 2 ст. 76 ЦПК, ч. 2 ст. 84 КПК України). Матеріал побудовано на постановах Касаційного цивільного та Касаційного кримінального судів, ухвалених у 2019–2020 роках (справи № 299/1523/16-ц, 457/906/17, 686/4267/15-к, 628/2370/17, 475/793/17, 727/6486/17, 621/1308/18, 221/3264/16-к); до кожної подано ключові тези та авторський «алгоритм дій» для учасників справи. Перший розділ присвячено підставам експертизи: опитування з комп'ютерним поліграфом допускається лише з метою, визначеною п. 6.8 Науково-методичних рекомендацій, затверджених наказом Мін'юсту № 53/5 (зі змінами, внесеними наказом № 1350/5 від 27.07.2015), тобто для отримання орієнтовної інформації про ступінь імовірності, повноту та джерело повідомлених відомостей. Оцінюючи такий висновок, суд перевіряє достатність об'єктів, повноту відповідей, узгодженість дослідницької частини з висновком та з іншими матеріалами справи. У другому розділі викладено застереження Суду: висновок, отриманий з порушенням ст. 242, 332 КПК, недопустимий; висновок спеціаліста-поліграфолога не є доказом у розумінні ст. 84 КПК; дослідження особи, яку не попереджено про кримінальну відповідальність і яка не внесена до Реєстру судових експертів, не є належним і допустимим доказом у розумінні ст. 76–80 ЦПК; самого лише висновку поліграфного опитування недостатньо, щоб спростувати боргове зобов'язання. Третій розділ стосується випадків, коли застосування поліграфа суперечить закону: перевірки правдивості показань і встановлення психічного ставлення особи до діяння. Редакція радить поєднувати ретроспективний аналіз матеріалів справи, психодіагностику й психофізіологічне тестування, щоб уникнути «помилки Отелло» та «капкана Брокау», і наводить процесуальне обґрунтування клопотань про таку експертизу за ЦПК і КПК України.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, поліграф, Верховний Суд, судова практика, висновок експерта, допустимість доказів, атестований судовий експерт, спеціаліст-поліграфолог, цивільний процес, кримінальний процес, наказ Мін'юсту № 53/5.

Eight Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine in 2020 on Forensic Psychological Examination Using the Polygraph by Certified Forensic Expert Psychologists

Abstract. The editorial board reviews eight rulings of the Civil and Criminal Cassation Courts within the Supreme Court of Ukraine, delivered in 2019–2020, that set the limits for forensic psychological examinations involving a computer polygraph. The review starts from the binding force of the Supreme Court's legal conclusions under Article 13 of the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" and from the evidentiary status of an expert opinion under Article 76 of the Civil Procedure Code and Article 84 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Each ruling is summarised in key theses and followed by a practical action algorithm for the parties. Polygraph interviewing within a psychological examination is lawful only for the purposes set by the Ministry of Justice guidelines

(Order No. 53/5 as amended by Order No. 1350/5 of 27 July 2015), that is, to obtain indicative information on the probability, completeness and source of a person's statements. Courts assess such opinions by checking the sufficiency of the material, the completeness of the answers and the consistency of the research part with the conclusions and other evidence. An opinion obtained in breach of Articles 242 and 332 of the Criminal Procedure Code is inadmissible; a polygraph specialist's report is not evidence; a study by a person outside the Register of Forensic Experts who was not warned of criminal liability is not proper and admissible evidence under Articles 76–80 of the Civil Procedure Code; a polygraph report alone cannot refute a debt. Verifying the truthfulness of testimony and establishing a defendant's mental attitude to the offence lie outside the lawful scope of such examinations. The editors advise combining retrospective case-file analysis, psychodiagnostics and psychophysiological testing to avoid the Othello error and the Brokaw hazard.

Keywords: forensic psychological examination, polygraph, Supreme Court of Ukraine, case law, expert opinion, admissibility of evidence, certified forensic expert, civil procedure, criminal procedure, Ministry of Justice of Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 28.09.2020.*

Повний текст

??ОЦІНЮЮЧИ ВИСНОВОК СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА СУД ПОВИНЕН: 1) З`ЯСУВАТИ ДОСТАТНІСТЬ ПОДАНИХ ЕКСПЕРТОВІ ОБ`ЄКТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ, 2) ПОВНОТУ ВІДПОВІДЕЙ НА ПОСТАВЛЕНІ ПИТАННЯ ТА ЇХ ВІДПОВІДНІСТЬ ІНШИМ ФАКТИЧНИМ ДАНИМ, 3) УЗГОДЖЕНІСТЬ МІЖ ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ЧАСТИНОЮ ТА ПІДСУМКОВИМ ВИСНОВКОМ ЕКСПЕРТИЗИ, 4) ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ЕКСПЕРТНОГО ВИСНОВКУ ТА ЙОГО УЗГОДЖЕНІСТЬ З ІНШИМИ МАТЕРІАЛАМИ СПРАВИ:

?2. Постанова КЦС Верховного Суду від 12 лютого 2020 року по справі № 457/906/17:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87602624

⚡Ключові тези:

✔️ Зважаючи на істотні протиріччя в поясненнях сторін щодо проведення розрахунку за оспорюваним договором купівлі-продажу, судом першої інстанції було призначено у даній справі судову психологічну експертизу з використанням поліграфа.

✔️✔️Відповідно до висновку експерта № 01805/018-Д за результатами проведення судової психологічної експертизи (опитування із застосуванням спеціального технічного пристрою - комп`ютерного поліграфа), складеного 04 липня 2018 року, на перше запитання відповідь надати неможливо, оскільки ОСОБА_2 добровільної згоди на проведення опитування із застосуванням комп`ютерного поліграфа не надав, посилаючись на статтю 28 Конституції України, у зв`язку з чим опитування із ОСОБА_2 не проводилось. Щодо другого запитання, то експерт зазначив, що в ході експертизи (опитування з використанням комп`ютерного поліграфа) у громадянина ОСОБА_1 не виявляються виражені психофізіологічні реакції та емоційне збудження на запитання, які могли б свідчити про те, що ОСОБА_1 отримав від ОСОБА_2 грошові кошти у розмірі 404 240,00 грн. за продаж квартири АДРЕСА_1.

✔️✔️Згідно з частиною першою статті 76 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасни-

ків справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються такими засобами: письмовими, речовими і електронними доказами; висновками експертів; показаннями свідків. Статтею 79 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) встановлено, що достовірними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи. Відповідно до частини першої статті 80 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) достатніми є доказами, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування. Статтею 110 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) передбачено, що висновок експерта для суду не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом з іншими доказами за правилами, встановленими статтею 89 цього Кодексу. Відхилення судом висновку експерта повинно бути мотивоване в судовому рішенні.

✔️✔️При перевірці й оцінці експертного висновку суд повинен з`ясувати достатність поданих експертові об`єктів дослідження; повноту відповідей на поставлені питання та їх відповідність іншим фактичним даним; узгодженість між дослідницькою частиною та підсумковим висновком експертизи; обґрунтованість експертного висновку та його узгодженість з іншими матеріалами справи. У порушення вказаних вимог процесуального законодавства, суди першої та апеляційної інстанцій, незважаючи на те, що із висновку експертизи експерта № 01805/018-Д, який покладено в основу рішень, не вбачається, що ОСОБА_2 ввів в оману ОСОБА_1 , не врахували та залишили поза увагою, що аргументи позивача фактично зводяться до викладення обставин неналежного виконання відповідачем умов укладеного договору, які відповідно до положень статті 230 ЦК України не дають підстав для встановлення введення позивача в оману під час укладання договору.

⚡**Алгоритм дій:** при проведенні судової експертизи із застосуванням поліграфа, судові експерти психологи повинні проводити три види експертного дослідження: ретроспективне дослідження матеріалів справи (Методика судово-психологічного дослідження у кримінальних справах (реєстраційний номер 14.1.01), Методика судового психологічного аналізу вихідних даних (реєстраційний номер 14.01.05)), психодіагностичне дослідження підекспертного та безпосередньо проведення психофізіологічного тестування із застосуванням поліграфа. Метою тристороннього дослідження є перевірка достатності об'єктів поданих експертові для дослідження, відповідність отриманих результатів іншим фактичним даним, узгодженість дослідницької частини з підсумковим висновком експертизи, а також з іншими матеріалами справи. Ретельне психологічне вивчення особистості підекспертного також допомагає судовому експерту уникнути двох найпоширеніших серед поліграфологів помилок: 1) Капкану Борокау (встановлення хибно негативного результату експертизи), 2) Помилки Отелло (встановлення хибно позитивного результату експертизи).

Розділ 2. Особливості та характер ЗАСТЕРЕЖЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ щодо використання поліграфа в судочинстві

??ВИСНОВКИ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ОТРИМАНІ З ПОРУШЕННЯМ СТАТЕЙ 332, 242 КПК ЩОДО ПОРЯДКУ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ Є НЕДОПУСТИМИМ ДОКАЗОМ У СПРАВІ:

?3. Постанова ККС Верховного Суду від 03 червня 2020 року по справі № 686/4267/15-к:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89701178
⚡Ключові тези:
✔️При цьому надані стороною захисту консультативний висновок спеціалістів від 10 березня 2016 року, висновок експерта за результатами проведення судово-психологічної експертизи від 29 квітня 2016 року суд обґрунтовано не прийняв як допустимі докази, оскільки вони були отримані з порушенням статей 332, 242 КПК щодо порядку призначення експертизи під час розгляду кримінального провадження в суді..
⚡**Алгоритм дій:** звернення до атестованого судового експерта психолога є належною та допустимою дією, проте призначення експертизи із застосуванням поліграфа повинно відбуватися у суворій відповідності до процесуальних кодексів для того щоб експертиза стала допустимим доказом у справі і була врахована під час судового розгляду справи. Атестований судовий експерт психолог надасть всі необхідні документи, які допоможуть стороні справи довести або спростувати фактичні дані у передбачений законом спосіб.

??ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА - ПОЛІГРАФОЛОГА, ЯКИЙ ПРОВІВ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕ ПОВИНЕН ВВАЖАТИСЯ ДОКАЗОМ У СПРАВІ, А Є ЛИШЕ ДОДАТКОВИМ АРГУМЕНТОМ НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПРАВИЛЬНОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ:

?4. Постанова ККС Верховного Суду від 18 серпня 2020 року по справі № 628/2370/17:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91089402
⚡Ключові тези:
✔️Крім цього, суд апеляційної інстанції прямо зазначив, що висновок щодо проведення психофізіологічного дослідження з використанням поліграфа обвинуваченого ОСОБА_1 , проведеного 18 жовтня 2018 року спеціалістом - поліграфологом ОСОБА_11 не є доказом у розумінні ст. 84 КПК України, а є додатковим аргументом на підтвердження правильності виправдання ОСОБА_1 .
⚡**Алгоритм дій:** призначати судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа потрібно атестованим судовим експертам психологам. Призначаючи дослідження на поліграфі спеціалісту - поліграфологу учасник справи наражається отримати лише додатковий аргумент без процесуального його визначення, оскільки в кримінальному процесі лише висновок експерта є процесуальним джерелом доказів, а тому судова експертиза із застосуванням поліграфа може бути призначена як під час досудового розслідування, так і в ході судового слідства (розгляду справи).

??ВИСНОВОК ЕКСПЕРТНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НЕ ВІДПОВІДАЄ ВИМОГАМ ЗАКОНУ, ОСКІЛЬКИ СПЕЦІАЛІСТ, ЯКИЙ ЙОГО ПРОВОДИТЬ, НЕ ПОПЕРЕДЖАЄТЬСЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, А ТАКОЖ НЕ ВХОДИТЬ ДО РЕЄСТРУ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ:

?5. Постанова КЦС Верховного Суду від 25 травня 2020 року по справі № 475/793/17:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89509040
⚡Ключові тези:
✔️ Доводи скарги про те, що судами безпідставно не взято до уваги доказ, який підтверджує факт неотримання коштів, а саме висновок експертного дослідження від 31 жовтня 2017 року № 04/10-17 (психологічне експертне дослідження з використанням комп`ютерного поліграфа) не заслуговують на увагу з огляду на таке.

✔✔Згідно з частинами першою, п`ятою статті 106 ЦПК України учасник справи має право подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення. У висновку експерта зазначається, що висновок підготовлено для подання до суду, та що експерт обізнаний про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок.
✔✔Висновок експерта для суду не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом із іншими доказами за правилами, встановленими статтею 89 цього Кодексу. Відхилення судом висновку експерта повинно бути мотивоване в судовому рішенні (стаття 110 ЦПК України).
✔✔Суди попередніх інстанцій правильно не взяли до уваги висновок експертного дослідження від 31 жовтня 2017 року № 04/10-17 з посиланням на те, що вказане дослідження не відповідає вимогам закону, оскільки експерт ОСОБА_5 , який його проводив, не попереджався про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок, а також експерт не входить до Реєстру судових експертів, не має свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, а тому зазначений документ не можна вважати належним та допустимим доказом в розумінні статей 76-80 ЦПК України.
⚡**Алгоритм дій:** призначити судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа атестованому Міністерством юстиції України судовому експерту психологу з метою убезпечити себе від не врахування результатів експертного дослідження спеціалістом - поліграфологом.

??НАЯВНІСТЬ ЛИШЕ ВИСНОВКУ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КОМП`ЮТЕРНОГО ПОЛІГРАФА НЕ Є НАЛЕЖНИМ ТА ДОСТАТНІМ ДОКАЗОМ НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ ДОВОДІВ ВІДСУТНОСТІ БОРГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ:

?6. Постанова КЦС Верховного Суду від 16 жовтня 2019 року по справі № 727/6486/17:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85174071
⚡Ключові тези:
✔При цьому ОСОБА_2 не доведено відсутність боргових зобов`язань та протиправність дій невідомих осіб щодо викрадення посилки, а наявний у матеріалах справи висновок за результатами проведення психофізіологічного опитування із застосуванням комп`ютерного поліграфа від 20 червня 2017 року не є належним та достатнім доказом на підтвердження доводів касаційної скарги.
✔✔За таких обставин висновки судів попередніх інстанцій є правильними, а доводи касаційної скарги не спростовують наявність між сторонами боргових зобов`язань за договором позики.
⚡**Алгоритм дій:** не у всіх ситуаціях потрібно призначати судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа. Для отримання професійної консультації необхідно звернутись до атестованого судового експерта психолога, що пройшов підготовку за напрямком проведення психофізіологічних досліджень на поліграфі та який допоможе визначитись із вашим зверненням. Головна правова норма, яку необхідно врахувати звертаючись до атестованого судового експерта психолога це загальне правило щодо проведення судової експертизи із застосуванням поліграфа: обставини, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніякими ін-

шими засобами доказування, крім випадків, коли щодо таких обставин не виникає спору (статті 74 КАС, 77 ГПК, 78 ЦПК, 86 КПК).

Розділ 3. Ситуації невідповідності діючому законодавству використання поліграфа

??ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО ПЕРЕВІРКИ ПОКАЗАНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ СПЕЦІАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО ЗАСОБУ - ПОЛІГРАФУ (ДЕТЕКТОРА БРЕХНІ) ТА ВИКОРИСТАННЯ ОТРИМАНИХ ДАНИХ ЯК ДОКАЗУ, ОСКІЛЬКИ ПОКАЗИ ОЦІНЮЮТЬСЯ ЛИШЕ СУДОМ:

?7. Постанова ККС Верховного Суду від 11 червня 2020 року по справі № 621/1308/18:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89825037
⚡Ключові тези:
✔️ Судом першої інстанції розглянуто клопотання сторони захисту про призначення судової експертизи із застосуванням спеціального технічного засобу - поліграфу на предмет правдивості показань ОСОБА_1 та потерпілого ОСОБА_9 щодо способу заволодіння транспортним засобом та з наведенням відповідного обґрунтування відмовлено у його задоволенні. Чинним кримінальним процесуальним законодавством не передбачено перевірку показань із застосуванням спеціального технічного засобу - поліграфу (детектора брехні) та використання отриманих даних як доказу.
⚡**Алгоритм дій:** у разі бажання оцінити надані іншими учасниками справи покази завжди потрібно пам'ятати, що за процесуальним кодексом лише суд може оцінювати такі покази. Напрямами проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа, які були в 2015 році затверджені Міністерством юстиції України, непередбачено проведення експертизи щодо перевірки показань учасників справи. Основні підстави для експертизи із застосуванням поліграфа відповідно до пункту 6.8 згідно з Наказом Міністерства юстиції № 1350/5 від 27.07.2015: 1) отримання орієнтувальної інформації щодо ступеня ймовірності повідомленої опитуваною особою інформації; 2) повноти наданої опитуваною особою інформації; 3) джерела отриманої опитуваною особою інформації; 4) уявлень опитуваної особи про певну подію; 5) іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування певних подій.

??ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НА ПОЛІГРАФІ (ДЕТЕКТОРІ БРЕХНІ) ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО СТАВЛЕННЯ ОСОБИ ДО ДІЯННЯ ТА НАСЛІДКІВ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНЕ ЗАКОНОМ:

?8. Постанова КЦС Верховного Суду від 04 березня 2020 року по справі № 221/3264/16-к:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88103330
⚡Ключові тези:
✔️Ознаки суб`єктивної сторони вчинених злочинів та особливості психічного ставлення засудженого до вчинених діянь та їх наслідків встановлюються судами на підставі характеру вчиненого діяння та об`єктивно-предметних умов його вчинення на підставі встановлених судом фактичних обставин вчинених злочинів та закріплених належними і допустимими доказами, зібраними в порядку, передбаченому КПК та оціненими відповідно до вимог ст. 94 цього Кодексу, де призначення судово-психологічної експертизи на поліграфі (детекторі брехні) для встановлення психічного ставлення особи до діяння та

наслідків не передбачене законом.

⚡**Алгоритм дій:** судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа встановлює лише наявність або відсутність психологічної установки на приховування певної інформації. Питання емоційного ставлення підекспертного до іншої людини або до певних подій чи обставин, не відноситься до компетенції атестованого судового експерта психолога (поліграфолога) і може бути предметом звичайної судово-психологічної експертизи з метою, наприклад, встановлення факту моральних страждань з приводу порушених прав підекспертного або інших експертних завдань не пов'язаних із застосуванням поліграфа. Відповідну професійну консультацію надасть атестований судовий експерт психолог, що пройшов підготовку за напрямком проведення психофізіологічних досліджень на поліграфі з питань, які вас цікавлять.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент

НАЗАРОВ Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом проведення експертиз за експертною спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», поліграфолог

вул. Магнітогорська, 1б, оф. 304, м. Київ, 02024, тел.: +38 (044) 228-76-15, +38 (093) 476-72-60, +38 (098) 011-85-63,

e-mail: 2825818819@mail.gov.ua

Нормативно-процесуальне обґрунтування звернення до суду з заявами, клопотанням про проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа в цивільному та кримінальному судочинстві для встановлення дійсних обставин справи

1.1. Цивільне судочинство

⚡Ключові тези: висновками експертів можуть встановлюватися дані, які є доказом у цивільному процесі. Так, доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані у тому числі можуть встановлюватися висновками експертів (частина 1, 2 статті 76 ЦПК. Докази).

у відповідності до пункту 5 частині 2 статті 43 ЦПК (Права та обов'язки учасників справи) учасники справи зобов'язані надавати суду повні і достовірні пояснення з питань, які ставляться судом, а також учасниками справи в судовому засіданні. Достовірними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи (стаття 79 ЦПК. Достовірність доказів).

Обставини, які визнаються учасниками справи, не підлягають доказуванню, якщо суд не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання. Обставини, які визнаються учасниками справи, зазначаються в заявах по суті справи, поясненнях учасників справи, їхніх представників (частина 1 статті 82 ЦПК. Підстави звільнення від доказування)

У разі подання заяви про те, що доданий до справи або поданий до суду учасником справи для ознайомлення документ викликає сумнів з приводу його достовірності або є підробленим, особа, яка подала цей документ, може просити суд до закінчення підготовчого засідання виключити його з числа доказів і розглядати справу на підставі інших доказів (частина 11 статті 83 ЦПК. Подання доказів).

У разі посилання учасника справи на не вчинення іншим учасником справи певних дій або відсутність певної події суд може зобов'язати такого іншого учасника справи надати відповідні докази вчинення цих дій або наявності певної події. У разі ненадання таких доказів суд може визнати обставину не вчинення відповідних дій або відсутності події встановленою. Докази подаються сторонами та іншими учасниками справи (частина 4, 5 статті 81 ЦПК. Обов'язок доказування і подання доказів).

Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності (стаття 89 ЦПК. Оцінка доказів).

1.2. Кримінальне судочинство

⚡Ключові тези: процесуальним джерелом доказів в КПК є висновки експертів, якими можуть підтверджуватись фактичні дані, а саме: наявність або відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Так, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Висновки експертів є процесуальним джерелом доказів (частина 1, 2 статті 84 КПК. Докази).

Належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів (стаття 85 КПК. Належність доказів).

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів - з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Жоден доказ не має наперед встановленої сили (частина 1, 2 статті 94 КПК. Оцінка доказів).

Проте, учасникам судочинства необхідно пам'ятати загальне правило щодо проведення судової експертизи із застосуванням поліграфа: обставини, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніяки-

ми іншими засобами доказування, крім випадків, коли щодо таких обставин не виникає спору (статті 74 КАС, 77 ГПК, 78 ЦПК, 86 КПК).

Нагадуєм, що науковий журнал запроваджує надання послуг "Консультація": запит на проведення судово-психологічної експертизи, дослідження із застосуванням поліграфа на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia

Незалежній не державній професійній атестованій судово-психологічній експертизі в Україні бути: історія однієї перемоги або про можливість призначення першої недержавної професійної атестованої судово-психологічної еспертизи з 09 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/all-news/2325-nezalezhnij-ne-derzhavnij-profesijnij-atestovanij-sudovo-psikhologichnij-ekspertizi-v-ukrajini-buti-istoriya-odnieji-peremogi

Огляд змін до законодавства України: процесуальний статус спеціаліста у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки з 1 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/2271-noveli-zakonodavstva-ukrajini-protsesualnij-status-spetsialista-u-kriminalnikh-provadzhennyakh-pro-kriminalni-prostupki-z-1-lipnya-2020-roku

Електронна бібліотека правозахисника України. Серія: Застосування рішень Європейського суду з прав людини в українському судочинстві - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1088-biblioteka-navchalnikh-posibnikiv-shchodo-zastosuvannya-rishen-evropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-ukrajini

Електронна бібліотека судді України: квітень 2020 року (більше 70 книг) - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/786-elektronnaya-biblioteka-suddi-ukrajini-stanom-na-sichen-2018-roku-bilshe-30-knig

Колекція зразків клопотань про відкладення розгляду справи у зв'язку із впровадженням карантину та типові зразки заяв, які подаються до суду станом на 20 березня 2020 та оголошення ДСА України від 19 березня 2020 - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-tipovi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu

References

1. Visim kliuchovykh postanov Verkhovnoho Sudu shchodo provedennia sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy iz zastosuvanniam polihrafa atestovanymy sudovymy ekspertamy psykholohamy u 2020 rotsi [Eight Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine in 2020 on Forensic Psychological Examination Using the Polygraph by Certified Forensic Expert Psychologists]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). URL: https://expertize-journal.org.ua/sudebnaya-praktika-ispolzovaniya-ekspertizy-po-poligrafu/3048-visim-klyuchovikh-postanov-verkhovnogo-sudu-shchodo-provedennya-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-iz-zastosuvannyam-poligrafa-atestovanimi-sudovimi-ekspertami-psikhologami-u-2020-rotsi (onovlena versiia vid 28.09.2020). [in Ukrainian].

1.4. ПРАВОВЕ ТА НАУКОВО-ПРИКЛАДНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЧОТИРИ КЛЮЧОВІ ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ РОЗМІРУ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ АТЕСТОВАНИМИ СУДОВИМИ ЕКСПЕРТАМИ ПСИХОЛОГАМИ[1]

Анотація. Огляд адресовано позивачам, адвокатам і судовим експертам-психологам, які обґрунтовують розмір компенсації моральної (немайнової) шкоди. Редакція журналу проаналізувала чотири постанови Верховного Суду й кожну супроводила ключовими тезами та порадами щодо подальших дій, нагадавши, що висновки Суду про застосування норм права обов'язкові для суб'єктів владних повноважень і враховуються іншими судами (ч. 5, 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Перша позиція сформульована Великою Палатою 28.02.2018 у справі № 2-1/07: утримання особи проти її волі в психіатричній лікарні негативно позначається на її психологічному стані й дає підстави для відшкодування, проте позивач не надав розрахунку розміру шкоди і отримав 2 тис. грн; за поясненням редакції, без такого розрахунку суд визначає суму на власне переконання, не спираючись на експертну думку. У справі № 607/13541/17 (постанова від 17.09.2020) Суд погодився з апеляційною інстанцією, яка з огляду на глибину й тривалість страждань та 22 місяці перебування позивача під слідством і судом присудила 200 000 грн і відхилила доводи ГУ НП в Тернопільській області про мінімальний розмір 91 806 грн. Постанова від 27.08.2020 у справі № 752/23814/17-ц засвідчує ризик звернення до спеціаліста-психолога замість атестованого судового експерта: дослідження, що ґрунтувалося лише на документах позивача, суди не взяли до уваги, а клопотання про судову психологічну експертизу позивач не заявляв. Натомість у справі № 357/14357/17 (постанова від 25.08.2020) висновок судової психологічної експертизи про порушення нормальних життєвих зв'язків позивача допоміг належно обґрунтувати стягнуту суму. Узагальнюючи практику, редакція пояснює, що експертизу на встановлення факту моральних страждань і орієнтовного розміру компенсації учасник справи замовляє самостійно за ст. 106 ЦПК України, а експерт застосовує Методику психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди (реєстраційний номер 14.1.75). Компетенція експерта обмежена: ступінь вини, факт злочину чи процесуальний статус учасників встановлює суд, і саме ці дані стають вихідними для експертного дослідження.

Ключові слова: відшкодування моральної шкоди, немайнова шкода, судово-психологічна експертиза, Велика Палата Верховного Суду, судова практика, атестований судовий експерт, експертне дослідження спеціаліста, компетенція експерта, стаття 106 ЦПК України.

Four Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine on Determining the Amount of Compensation for Non-Pecuniary Damage by Certified Forensic Expert Psychologists

Abstract. Claimants seeking compensation for non-pecuniary (moral) damage in Ukraine often lack a reasoned calculation of its amount, and this editorial review examines four Supreme Court rulings that clarify the role of forensic psychological examination in such cases. Each ruling is presented through its key legal positions and practical guidance for parties and experts. The Grand Chamber (28

February 2018, case No. 2-1/07) recognised that involuntary confinement in a psychiatric hospital harms a person's psychological state and warrants compensation, yet without a calculation the court fixed the amount at its own discretion. In case No. 607/13541/17 (17 September 2020) the Court endorsed an award of UAH 200,000, reached after weighing the depth and duration of suffering and 22 months under investigation and trial, and rejected the police's argument for the minimum sum. The ruling in case No. 752/23814/17-ц (27 August 2020) shows the risk of relying on a psychologist acting as a specialist rather than a certified forensic expert: a study based solely on the claimant's documents was disregarded. In case No. 357/14357/17 (25 August 2020) a forensic psychological expert opinion on the disruption of the claimant's normal life helped substantiate the award. The editors conclude that a party may commission the examination under Article 106 of the Civil Procedure Code, that the registered methodology No. 14.1.75 applies, and that the expert's competence is bounded: guilt, the fact of a crime and procedural status are established by the court and serve as initial data for the examination.

Keywords: non-pecuniary damage, compensation, forensic psychological examination, Grand Chamber of the Supreme Court, case law, certified forensic expert, expert competence, Civil Procedure Code of Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 22.09.2020.*

Повний текст

??ЗБІЛЬШЕННЯ ОРІЄНТОВНО-РЕКОМЕНДОВАНОГО РОЗМІРУ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ЗАВДАНІ ПОЗИВАЧУ МОРАЛЬНІ СТРАЖДАННЯ, ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ОБГРУНТУВАННЯ ПОЗОВУ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВІД НАЯВНОСТІ В НЬОМУ ВИСНОВКІВ ТАКОГО ЗБІЛЬШЕННЯ ОПИСАНИХ У СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗІ:

?2. Постанова Верховного Суду від 17 вересня 2020 року по справі №607/13541/17: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91614453

⚡Ключові тези:

✔️ Розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо).

✔️✔️Розмір моральної шкоди визначається з урахуванням обставин справи, але за час незаконного перебування громадянина під слідством чи судом він має бути не меншим однієї мінімальної заробітної плати за кожен місяць перебування під слідством або судом.

✔️✔️Коли межі відшкодування моральної шкоди визначаються у кратному співвідношенні з мінімальним розміром заробітної плати, суд при вирішенні цього питання має виходити з такого розміру мінімальної заробітної плати, що діє на час розгляду справи.

✔️✔️Змінюючи рішення суду першої інстанції та визначаючи розмір морального відшкодування, апеляційний суд, на підставі належної оцінки поданих сторонами доказів (прим. - висновків судово-психологічної експертизи), врахував обсяг заподіяної шкоди, глибину та тривалість моральних страждань, перебування позивача протягом 22 місяців, під слідством та судом, що призвело до порушення нормальних життєвих зав`язків, у зв`язку із чим **дійшов обґрунтованого висновку про наявність правових підстав для стягнення моральної шкоди у розмірі 200 000 грн.**, яка визначена з урахуванням конкретних обставин справи.

✔️✔️Доводи касаційної скарги ГУ НП в Тернопільській області про необхідність визначення суми відшкодування моральної шкоди у **мінімальному розмірі, який за 22 місяці становить 91 806 грн.**, є необґрунтованими та спростовуються встановленими у цій справі обставинами, яким суд апеляційної інстанції дав належну оцінку, висновки щодо якої обґрунтовано сформулював у мотивувальній частині прийнятої у справі постанови.
⚡**Алгоритм дій:** проведення відповідного експертного дослідження щодо розрахунку орієнтовно-рекомендованого розміру компенсації за завдані позивачу моральні страждання необхідно замовити атестованому Міністерством юстиції України судовому експерту психологу. Вказане дослідження є цілком належним та допустимим джерелом доказів в судовій справі. На теперішній час в Реєстрі судових методик зареєстрована та введена в дію з 18.01.2019 року - Методика психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди, яка має реєстраційний номер 14.1.75 та яку експерт обов'язково повинен застосувати при проведенні вказаного дослідження.

??ВИСНОВКИ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ - ПСИХОЛОГІВ СУДОМ НЕ ПОВИННІ БРАТИСЬ ДО УВАГИ, ОСКІЛЬКИ ТАКЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОВОДИТЬСЯ СПЕЦІАЛІСТОМ - ПСИХОЛОГОМ, А НЕ АТЕСТОВАНИМ СУДОВИМ ЕКСПЕРТОМ В ЦІЙ ГАЛУЗІ:

?3. Постанова Верховного Суду від 27 серпня 2020 року по справі № 752/23814/17-ц:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91397345
⚡Ключові тези:
✔️Доводи касаційної скарги про те, що суди не надали належної оцінки висновку експертного дослідження спеціалістів - психологів від 18 травня 2018 року № 6/05-18 є помилковими, оскільки суди оцінили цей доказ та правильно не взяли його до уваги, оскільки з його тексту вбачається, що дане дослідження проведено спеціалістом, а не атестованим судовим експертом в цій галузі.
✔️✔️При цьому спеціалістом прийнято до уваги лише документи і пояснення, які подані позивачем та не проаналізовано всі докази, які містяться в матеріалах справи. Разом з тим, в ході розгляду справи позивач не заявляв клопотань про призначення у справі відповідної судової психологічної експертизи.
⚡**Алгоритм дій:** звернення до атестованого судового експерта психолога є належною та допустимою дією щодо встановлення як факту спричинених моральних страждань, так і обгрунтування розміру відшкодування моральної шкоди. Залучення спеціаліста психолога тягне наслідки не врахування результатів експертного дослідження у суді.

??ВИСНОВОК СУДОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ, НАЛЕЖНИМ ЧИНОМ ОБҐРУНТОВУЄ РОЗМІР МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЯКА ПІДЛЯГАЄ СТЯГНЕННЮ:

?4. Постанова Верховного Суду від 25 серпня 2020 року по справі № 357/14357/17:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91186291
⚡Ключові тези:
✔️Визначаючи розмір морального відшкодування, суди попередніх інстанцій врахували обсяг заподіяної шкоди, глибину та тривалість моральних страждань, перебування позивача протягом тривалого часу під слідством та судом, що згідно з висновком судової психологічної експертизи від 30 січня 2019 року № 9816/18-61 призвело до порушення нормальних життєвих зв`язків, у зв`язку із чим дійшли обґрунтованого висновку про наявність

правових підстав для стягнення моральної шкоди.

✔✔Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, визначив і встановив правильний період перебування позивача під слідством і судом, за який позивач має право на відшкодування моральної шкоди, та урахувавши всі обставини конкретної справи, глибину моральних страждань, висновок судової психологічної експертизи, належним чином обґрунтував розмір стягнутої моральної шкоди.

⚡**Алгоритм дій:** призначати судово-психологічну експертизу потрібно по встановленим та доведеним фактам порушення прав позивача. У відповідності до Науково-методичних рекомендацій з питань призначення судових експертиз та експертних досліджень, які затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08.10.98 № 53/5 до компетенції атестованого судового експерта психолога відноситься питання визначення можливого розміру грошової компенсації за завдані особі страждання (моральну шкоду), якщо такі страждання будуть встановлені. Однак, для проведення судової психологічної експертизи з визначення розміру заподіяної моральної шкоди, судовому експерту психологу необхідні певні встановлювані лише судом вихідні дані (рішення суду, що набрало законної сили), а саме: 1) судові рішення щодо встановленого ступеня вини спричинювача шкоди (підозрюваного, обвинуваченого, засудженого), 2) судові рішення щодо підтвердження факту події злочину та порушення прав конкретного потерпілого, позивача та інше. Оскільки, згідно частини 4 статті 69 КПК України, частини 1 статті 243 КПК України, експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи та на свій розсуд вирішувати питання права в справі або в кримінальному провадженні, яке розслідується та встановлювати ступінь винності осіб у справі, вирішувати чи було скоєно злочин чи ні, а також надавати процесуальний статус потерпілого, підозрюваного або інше - учасникам справи на власний розсуд тощо. **Згідно постанови КЦС ВС від 18.03.2020 у справі № 460/2545/17, якщо право, за захистом якого звернувся позивач, не порушено, то і підстав для відшкодування моральної шкоди (похідна вимога) немає.**

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент

НАЗАРОВ Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом проведення експертиз за експертною спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», поліграфолог

вул. Магнітогорська, 1б, оф. 304, м. Київ, 02024, тел.: +38 (044) 228-76-15, +38 (093) 476-72-60, +38 (098) 011-85-63,
e-mail: 2825818819@mail.gov.ua

Нагадуєм, що науковий журнал запроваджує надання послуг "Консультація": запит на проведення судово-психологічної експертизи, дослідження із застосуван-

ням поліграфа на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia

Незалежній не державній професійній атестованій судово-психологічній експертизі в Україні бути: історія однієї перемоги або про можливість призначення першої недержавної професійної атестованої судово-психологічної еспертизи з 09 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/all-news/2325-nezalezhnij-ne-derzhavnij-profesijnij-atestovanij-sudovo-psikhologichnij-ekspertizi-v-ukrajini-buti-istoriya-odnieji-peremogi

Огляд змін до законодавства України: процесуальний статус спеціаліста у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки з 1 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/2271-noveli-zakonodavstva-ukrajini-protsesualnij-status-spetsialista-u-kriminalnikh-provadzhennyakh-pro-kriminalni-prostupki-z-1-lipnya-2020-roku

Електронна бібліотека правозахисника України. Серія: Застосування рішень Європейського суду з прав людини в українському судочинстві - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1088-biblioteka-navchalnikh-posibnikiv-shchodo-zastosuvannya-rishen-evropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-ukrajini

Електронна бібліотека судді України: квітень 2020 року (більше 70 книг) - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/786-elektronnaya-biblioteka-suddi-ukrajini-stanom-na-sichen-2018-roku-bilshe-30-knig

Колекція зразків клопотань про відкладення розгляду справи у зв'язку із впровадженням карантину та типові зразки заяв, які подаються до суду станом на 20 березня 2020 та оголошення ДСА України від 19 березня 2020 - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-tipovi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu

References

1. Chotyry kliuchovi postanovy Verkhovnoho Sudu shchodo vstanovlennia rozmiru vidshkoduvannia moralnoi shkody atestovanymy sudovymy ekspertamy psykholohamy [Four Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine on Determining the Amount of Compensation for Non-Pecuniary Damage by Certified Forensic Expert Psychologists]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/2979-chotiri-klyuchovi-postanovi-verkhovnogo-sudu-shchodo-vstanovlennya-rozmiru-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-atestovanimi-sudovimi-ekspertami-psikhologami-2 (onovlena versiia vid 26.09.2020). [in Ukrainian].

ВІСІМ КЛЮЧОВИХ ПОСТАНОВ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА АТЕСТОВАНИМИ СУДОВИМИ ЕКСПЕРТАМИ ПСИХОЛОГАМИ У 2020 РОЦІ[1]

Анотація. Огляд допомагає адвокатам, суддям і судовим експертам вирішити, коли судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа має доказове значення, а коли її результати суд відхилить. Редакція журналу добрала вісім постанов Касаційного цивільного та Касаційного кримінального судів у складі Верховного Суду 2019–2020 років і згрупувала їх у три розділи: підстави та особливості експертизи, застереження Суду щодо використання поліграфа, ситуації, у яких його застосування суперечить законодавству. Кожну позицію супроводжують ключові тези рішення й «алгоритм дій» для сторони. Так, у справі № 299/1523/16-ц Суд нагадав, що опитування з комп'ютерним поліграфом проводять лише для отримання орієнтовної інформації (п. 6.8 Науково-методичних рекомендацій, затверджених наказом Мін'юсту від 08.10.1998 № 53/5), тому дослідження емоційного стану особи поліграфа не передбачає. У справі № 457/906/17 наведено критерії оцінки висновку: достатність об'єктів, повнота відповідей, узгодженість дослідницької частини з висновком та з іншими доказами. Постанови у справах № 686/4267/15-к, 628/2370/17 і 475/793/17 показують наслідки процесуальних порушень: недопустимість висновку, отриманого всупереч ст. 242, 332 КПК, відсутність доказової сили у висновку спеціаліста-поліграфолога, неналежність дослідження, яке виконала особа поза Реєстром судових експертів без попередження про кримінальну відповідальність. У справі № 727/6486/17 висновок поліграфного опитування визнано недостатнім для спростування боргу, а у справах № 621/1308/18 і 221/3264/16-к Суд зазначив, що закон не передбачає перевірки показань за допомогою поліграфа чи встановлення ним психічного ставлення особи до вчиненого. Редакція пропонує тристоронню модель дослідження (ретроспективний аналіз матеріалів справи за зареєстрованими методиками, психодіагностика підекспертного і психофізіологічне тестування), що зменшує ризик хибнопозитивних і хибнонегативних результатів, і подає перелік норм ЦПК та КПК України для обґрунтування клопотань про експертизу.

Ключові слова: поліграф, судово-психологічна експертиза, Верховний Суд, оцінка висновку експерта, недопустимі докази, спеціаліст-поліграфолог, Реєстр судових експертів, перевірка показань, психофізіологічне тестування, клопотання про експертизу.

Eight Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine in 2020 on Forensic Psychological Examination Using the Polygraph by Certified Forensic Expert Psychologists

Abstract. Lawyers, judges and forensic experts in Ukraine need clear criteria for deciding when a forensic psychological examination with a polygraph carries evidentiary weight. This editorial review groups eight rulings of the Civil and Criminal Cassation Courts within the Supreme Court (2019–2020) into three parts: the grounds and features of such examinations, the Court's reservations about polygraph use, and situations in which its use contradicts the law. Each ruling is accompanied by its key theses and an action algorithm for the parties. The Court confirmed that polygraph interviewing serves only to obtain indicative information under paragraph 6.8 of the Ministry of Justice guidelines approved by Order No. 53/5 of 8 October 1998, so assessing a person's emotional state does not involve a polygraph. Expert opinions are assessed for the sufficiency of the material, the completeness of the answers and the consistency of the research part with the conclusions and other evidence.

Other rulings show the consequences of procedural defects: inadmissibility of an opinion obtained in breach of Articles 242 and 332 of the Criminal Procedure Code, lack of evidentiary force of a polygraph specialist's report, and rejection of a study performed by a person outside the Register of Forensic Experts. A polygraph report alone was held insufficient to refute a debt, and the law provides neither for checking testimony with a polygraph nor for establishing a defendant's mental attitude to the offence. The editors propose a three-component model combining retrospective analysis of case files under registered methodologies, psychodiagnostics and psychophysiological testing to reduce false-positive and false-negative results.

Keywords: polygraph, forensic psychological examination, Supreme Court of Ukraine, evaluation of expert opinion, inadmissible evidence, polygraph specialist, Register of Forensic Experts, psychophysiological testing, Criminal Procedure Code of Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 27.09.2020.*

Повний текст

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент

НАЗАРОВ Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом проведення експертиз за експертною спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», поліграфолог

вул. Магнітогорська, 1б, оф. 304, м. Київ, 02024, тел.: +38 (044) 228-76-15, +38 (093) 476-72-60, +38 (098) 011-85-63,

e-mail: 2825818819@mail.gov.ua

?2. Постанова КЦС Верховного Суду від 12 лютого 2020 року по справі № 457/906/17:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87602624

⚡Ключові тези:

✔️ Зважаючи на істотні протиріччя в поясненнях сторін щодо проведення розрахунку за оспорюваним договором купівлі-продажу, судом першої інстанції було призначено у даній справі судову психологічну експертизу з використанням поліграфа.

✔️✔️Відповідно до висновку експерта № 01805/018-Д за результатами проведення судової психологічної експертизи (опитування із застосуванням спеціального технічного пристрою - комп`ютерного поліграфа), складеного 04 липня 2018 року, на перше запитання відповідь надати неможливо, оскільки ОСОБА_2 добровільної згоди на проведення опитування із застосуванням комп`ютерного поліграфа не надав, посилаючись на статтю 28 Конституції України, у зв`язку з чим опитування із ОСОБА_2 не проводилось. Щодо другого запитання, то експерт зазначив, що в ході експертизи (опитування з використанням

комп`ютерного поліграфа) у громадянина ОСОБА_1 не виявляються виражені психофізіологічні реакції та емоційне збудження на запитання, які могли б свідчити про те, що ОСОБА_1 отримав від ОСОБА_2 грошові кошти у розмірі 404 240,00 грн. за продаж квартири АДРЕСА_1.

✔️✔️Згідно з частиною першою статті 76 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються такими засобами: письмовими, речовими і електронними доказами; висновками експертів; показаннями свідків. Статтею 79 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) встановлено, що достовірними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи. Відповідно до частини першої статті 80 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) достатніми є доказами, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування. Статтею 110 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) передбачено, що висновок експерта для суду не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом з іншими доказами за правилами, встановленими статтею 89 цього Кодексу. Відхилення судом висновку експерта повинно бути мотивоване в судовому рішенні.

✔️✔️При перевірці й оцінці експертного висновку суд повинен з`ясувати достатність поданих експертові об`єктів дослідження; повноту відповідей на поставлені питання та їх відповідність іншим фактичним даним; узгодженість між дослідницькою частиною та підсумковим висновком експертизи; обґрунтованість експертного висновку та його узгодженість з іншими матеріалами справи. У порушення вказаних вимог процесуального законодавства, суди першої та апеляційної інстанцій, незважаючи на те, що із висновку експертизи експерта № 01805/018-Д, який покладено в основу рішень, не вбачається, що ОСОБА_2 ввів в оману ОСОБА_1 , не врахували та залишили поза увагою, що аргументи позивача фактично зводяться до викладення обставин неналежного виконання відповідачем умов укладеного договору, які відповідно до положень статті 230 ЦК України не дають підстав для встановлення введення позивача в оману під час укладання договору.

⚡**Алгоритм дій:** при проведенні судової експертизи із застосуванням поліграфа, судові експерти психологи повинні проводити три види експертного дослідження: ретроспективне дослідження матеріалів справи (Методика судово-психологічного дослідження у кримінальних справах (реєстраційний номер 14.1.01), Методика судового психологічного аналізу вихідних даних (реєстраційний номер 14.01.05)), психодіагностичне дослідження підекспертного та безпосередньо проведення психофізіологічного тестування із застосуванням поліграфа. Метою тристороннього дослідження є перевірка достатності об'єктів поданих експертові для дослідження, відповідність отриманих результатів іншим фактичним даним, узгодженість дослідницької частини з підсумковим висновком експертизи, а також з іншими матеріалами справи. Ретельне психологічне вивчення особистості підекспертного також допомагає судовому експерту уникнути двох найпоширеніших серед поліграфологів помилок: 1) Капкану Борокау (встановлення хибно негативного результату експертизи), 2) Помилки Отелло (встановлення хибно позитивного результату експертизи).

Розділ 2. Особливості та характер ЗАСТЕРЕЖЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ щодо використання поліграфа в судочинстві

??ВИСНОВКИ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ОТРИМАНІ З ПОРУШЕННЯМ СТАТЕЙ 332, 242 КПК ЩОДО ПОРЯДКУ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ Є НЕДОПУСТИМИМ ДОКАЗОМ У СПРАВІ:

?3. Постанова ККС Верховного Суду від 03 червня 2020 року по справі № 686/4267/15-к:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89701178

⚡Ключові тези:

✔️При цьому надані стороною захисту консультативний висновок спеціалістів від 10 березня 2016 року, висновок експерта за результатами проведення судово-психологічної експертизи від 29 квітня 2016 року суд обґрунтовано не прийняв як допустимі докази, оскільки вони були отримані з порушенням статей 332, 242 КПК щодо порядку призначення експертизи під час розгляду кримінального провадження в суді..

⚡**Алгоритм дій:** звернення до атестованого судового експерта психолога є належною та допустимою дією, проте призначення експертизи із застосуванням поліграфа повинно відбуватися у суворій відповідності до процесуальних кодексів для того щоб експертиза стала допустимим доказом у справі і була врахована під час судового розгляду справи. Атестований судовий експерт психолог надасть всі необхідні документи, які допоможуть стороні справи довести або спростувати фактичні дані у передбачений законом спосіб.

??ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА - ПОЛІГРАФОЛОГА, ЯКИЙ ПРОВІВ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕ ПОВИНЕН ВВАЖАТИСЯ ДОКАЗОМ У СПРАВІ, А Є ЛИШЕ ДОДАТКОВИМ АРГУМЕНТОМ НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПРАВИЛЬНОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ:

?4. Постанова ККС Верховного Суду від 18 серпня 2020 року по справі № 628/2370/17:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91089402

⚡Ключові тези:

✔️Крім цього, суд апеляційної інстанції прямо зазначив, що висновок щодо проведення психофізіологічного дослідження з використанням поліграфа обвинуваченого ОСОБА_1 , проведеного 18 жовтня 2018 року спеціалістом - поліграфологом ОСОБА_11 не є доказом у розумінні ст. 84 КПК України, а є додатковим аргументом на підтвердження правильності виправдання ОСОБА_1 .

⚡**Алгоритм дій:** призначати судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа потрібно атестованим судовим експертам психологам. Призначаючи дослідження на поліграфі спеціалісту - поліграфологу учасник справи наражається отримати лише **додатковий аргумент** без процесуального його визначення, оскільки в кримінальному процесі лише висновок експерта є процесуальним джерелом доказів, а тому судова експертиза із застосуванням поліграфа може бути призначена як під час досудового розслідування, так і в ході судового слідства (розгляду справи).

??ВИСНОВОК ЕКСПЕРТНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НЕ ВІДПОВІДАЄ ВИМОГАМ ЗАКОНУ, ОСКІЛЬКИ СПЕЦІАЛІСТ, ЯКИЙ ЙОГО ПРОВОДИТЬ, НЕ ПОПЕРЕДЖАЄТЬСЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, А ТАКОЖ НЕ ВХОДИТЬ ДО РЕЄСТРУ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ:

?5. Постанова КЦС Верховного Суду від 25 травня 2020 року по справі № 475/793/17:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89509040

⚡Ключові тези:

✔️ Доводи скарги про те, що судами безпідставно не взято до уваги доказ, який підтверджує факт неотримання коштів, а саме висновок експертного дослідження від 31 жовтня 2017 року № 04/10-17 (психологічне експертне дослідження з використанням комп`ютерного поліграфа) не заслуговують на увагу з огляду на таке.

✔️✔️Згідно з частинами першою, п`ятою статті 106 ЦПК України учасник справи має право подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення. У висновку експерта зазначається, що висновок підготовлено для подання до суду, та що експерт обізнаний про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок.

✔️✔️Висновок експерта для суду не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом із іншими доказами за правилами, встановленими статтею 89 цього Кодексу. Відхилення судом висновку експерта повинно бути мотивоване в судовому рішенні (стаття 110 ЦПК України).

✔️✔️Суди попередніх інстанцій правильно не взяли до уваги висновок експертного дослідження від 31 жовтня 2017 року № 04/10-17 з посиланням на те, що вказане дослідження не відповідає вимогам закону, оскільки експерт ОСОБА_5 , який його проводив, не попереджався про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок, а також експерт не входить до Реєстру судових експертів, не має свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, а тому зазначений документ не можна вважати належним та допустимим доказом в розумінні статей 76-80 ЦПК України.

⚡**Алгоритм дій:** призначити судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа атестованому Міністерством юстиції України судовому експерту психологу з метою убезпечити себе від не врахування результатів експертного дослідження спеціалістом - поліграфологом.

??НАЯВНІСТЬ ЛИШЕ ВИСНОВКУ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КОМП`ЮТЕРНОГО ПОЛІГРАФА НЕ Є НАЛЕЖНИМ ТА ДОСТАТНІМ ДОКАЗОМ НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ ДОВОДІВ ВІДСУТНОСТІ БОРГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ:

?6. Постанова КЦС Верховного Суду від 16 жовтня 2019 року по справі № 727/6486/17:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85174071

⚡Ключові тези:

✔️При цьому ОСОБА_2 не доведено відсутність боргових зобов`язань та протиправність дій невідомих осіб щодо викрадення посилки, а наявний у матеріалах справи висновок за результатами проведення психофізіологічного опитування із застосуванням комп`ютерного поліграфа від 20 червня 2017 року не є належним та достатнім доказом на підтвердження доводів касаційної скарги.

✔️✔️За таких обставин висновки судів попередніх інстанцій є правильними, а доводи касаційної скарги не спростовують наявність між сторонами боргових зобов`язань за договором позики.

⚡**Алгоритм дій:** не у всіх ситуаціях потрібно призначати судово-психологічну експерти-

зу із застосуванням поліграфа. Для отримання професійної консультації необхідно звернутись до атестованого судового експерта психолога, що пройшов підготовку за напрямком проведення психофізіологічних досліджень на поліграфі та який допоможе визначитись із вашим зверненням. Головна правова норма, яку необхідно врахувати звертаючись до атестованого судового експерта психолога це загальне правило щодо проведення судової експертизи із застосуванням поліграфа: обставини, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніякими іншими засобами доказування, крім випадків, коли щодо таких обставин не виникає спору (статті 74 КАС, 77 ГПК, 78 ЦПК, 86 КПК).

Розділ 3. Ситуації невідповідності діючому законодавству використання поліграфа

??ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО ПЕРЕВІРКИ ПОКАЗАНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ СПЕЦІАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО ЗАСОБУ - ПОЛІГРАФУ (ДЕТЕКТОРА БРЕХНІ) ТА ВИКОРИСТАННЯ ОТРИМАНИХ ДАНИХ ЯК ДОКАЗУ, ОСКІЛЬКИ ПОКАЗИ ОЦІНЮЮТЬСЯ ЛИШЕ СУДОМ:

?7. Постанова ККС Верховного Суду від 11 червня 2020 року по справі № 621/1308/18:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89825037

⚡Ключові тези:

✔️ Судом першої інстанції розглянуто клопотання сторони захисту про призначення судової експертизи із застосуванням спеціального технічного засобу - поліграфу на предмет правдивості показань ОСОБА_1 та потерпілого ОСОБА_9 щодо способу заволодіння транспортним засобом та з наведенням відповідного обґрунтування відмовлено у його задоволенні. Чинним кримінальним процесуальним законодавством не передбачено перевірку показань із застосуванням спеціального технічного засобу - поліграфу (детектора брехні) та використання отриманих даних як доказу.

⚡**Алгоритм дій:** у разі бажання оцінити надані іншими учасниками справи покази завжди потрібно пам'ятати, що за процесуальним кодексом лише суд може оцінювати такі покази. Напрямами проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа, які були в 2015 році затверджені Міністерством юстиції України, непередбачено проведення експертизи щодо перевірки показань учасників справи. Основні підстави для експертизи із застосуванням поліграфа відповідно до пункту 6.8 згідно з Наказом Міністерства юстиції № 1350/5 від 27.07.2015: 1) отримання орієнтувальної інформації щодо ступеня ймовірності повідомленої опитуваною особою інформації; 2) повноти наданої опитуваною особою інформації; 3) джерела отриманої опитуваною особою інформації; 4) уявлень опитуваної особи про певну подію; 5) іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування певних подій.

??ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НА ПОЛІГРАФІ (ДЕТЕКТОРІ БРЕХНІ) ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО СТАВЛЕННЯ ОСОБИ ДО ДІЯННЯ ТА НАСЛІДКІВ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНЕ ЗАКОНОМ:

?8. Постанова КЦС Верховного Суду від 04 березня 2020 року по справі № 221/3264/16-к:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88103330

⚡Ключові тези:

✔️Ознаки суб`єктивної сторони вчинених злочинів та особливості психічного ставлення засудженого до вчинених діянь та їх наслідків встановлюються судами на підставі характеру вчиненого діяння та об`єктивно-предметних умов його вчинення на підставі встановлених судом фактичних обставин вчинених злочинів та закріплених належними і допустимими доказами, зібраними в порядку, передбаченому КПК та оціненими відповідно до вимог ст. 94 цього Кодексу, де призначення судово-психологічної експертизи на поліграфі (детекторі брехні) для встановлення психічного ставлення особи до діяння та наслідків не передбачене законом.

⚡**Алгоритм дій:** судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа встановлює лише наявність або відсутність психологічної установки на приховування певної інформації. Питання емоційного ставлення підекспертного до іншої людини або до певних подій чи обставин, не відноситься до компетенції атестованого судового експерта психолога (поліграфолога) і може бути предметом звичайної судово-психологічної експертизи з метою, наприклад, встановлення факту моральних страждань з приводу порушених прав підекспертного або інших експертних завдань не пов'язаних із застосуванням поліграфа. Відповідну професійну консультацію надасть атестований судовий експерт психолог, що пройшов підготовку за напрямком проведення психофізіологічних досліджень на поліграфі з питань, які вас цікавлять.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент

НАЗАРОВ Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом проведення експертиз за експертною спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», поліграфолог

вул. Магнітогорська, 1б, оф. 304, м. Київ, 02024, тел.: +38 (044) 228-76-15, +38 (093) 476-72-60, +38 (098) 011-85-63,

e-mail: 2825818819@mail.gov.ua

Нормативно-процесуальне обґрунтування звернення до суду з заявами, клопотанням про проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа в цивільному та кримінальному судочинстві для встановлення дійсних обставин справи

1.1. Цивільне судочинство

⚡Ключові тези: висновками експертів можуть встановлюватися дані, які є доказом у цивільному процесі. Так, доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані

у тому числі можуть встановлюватися висновками експертів (частина 1, 2 статті 76 ЦПК. Докази).

У відповідності до пункту 5 частині 2 статті 43 ЦПК (Права та обов'язки учасників справи) учасники справи зобов'язані надавати суду повні і достовірні пояснення з питань, які ставляться судом, а також учасниками справи в судовому засіданні. Достовірними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи (стаття 79 ЦПК. Достовірність доказів).

Обставини, які визнаються учасниками справи, не підлягають доказуванню, якщо суд не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання. Обставини, які визнаються учасниками справи, зазначаються в заявах по суті справи, поясненнях учасників справи, їхніх представників (частина 1 статті 82 ЦПК. Підстави звільнення від доказування)

У разі подання заяви про те, що доданий до справи або поданий до суду учасником справи для ознайомлення документ викликає сумнів з приводу його достовірності або є підробленим, особа, яка подала цей документ, може просити суд до закінчення підготовчого засідання виключити його з числа доказів і розглядати справу на підставі інших доказів (частина 11 статті 83 ЦПК. Подання доказів).

У разі посилання учасника справи на не вчинення іншим учасником справи певних дій або відсутність певної події суд може зобов'язати такого іншого учасника справи надати відповідні докази вчинення цих дій або наявності певної події. У разі ненадання таких доказів суд може визнати обставину не вчинення відповідних дій або відсутності події встановленою. Докази подаються сторонами та іншими учасниками справи (частина 4, 5 статті 81 ЦПК. Обов'язок доказування і подання доказів).

Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності (стаття 89 ЦПК. Оцінка доказів).

1.2. Кримінальне судочинство

⚡Ключові тези: процесуальним джерелом доказів в КПК є висновки експертів, якими можуть підтверджуватись фактичні дані, а саме: наявність або відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Так, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Висновки експертів є процесуальним джерелом доказів (частина 1, 2 статті 84 КПК. Докази).

Належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів (стаття 85 КПК. Належність доказів).

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин криміна-

льного провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів - з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Жоден доказ не має наперед встановленої сили (частина 1, 2 статті 94 КПК. Оцінка доказів).

Проте, учасникам судочинства необхідно пам'ятати загальне правило щодо проведення судової експертизи із застосуванням поліграфа: обставини, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніякими іншими засобами доказування, крім випадків, коли щодо таких обставин не виникає спору (статті 74 КАС, 77 ГПК, 78 ЦПК, 86 КПК).

Нагадуєм, що науковий журнал запроваджує надання послуг "Консультація": запит на проведення судово-психологічної експертизи, дослідження із застосуванням поліграфа на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia

Незалежній не державній професійній атестованій судово-психологічній експертизі в Україні бути: історія однієї перемоги або про можливість призначення першої недержавної професійної атестованої судово-психологічної еспертизи з 09 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/all-news/2325-nezalezhnij-ne-derzhavnij-profesijnij-atestovanij-sudovo-psikhologichnij-ekspertizi-v-ukrajini-buti-istoriya-odnieji-peremogi

Огляд змін до законодавства України: процесуальний статус спеціаліста у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки з 1 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/2271-noveli-zakonodavstva-ukrajini-protsesualnij-status-spetsialista-u-kriminalnikh-provadzhennyakh-pro-kriminalni-prostupki-z-1-lipnya-2020-roku

Електронна бібліотека правозахисника України. Серія: Застосування рішень Європейського суду з прав людини в українському судочинстві - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1088-biblioteka-navchalnikh-posibnikiv-shchodo-zastosuvannya-rishen-evropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-ukrajini

Електронна бібліотека судді України: квітень 2020 року (більше 70 книг) - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/786-elektronnaya-biblioteka-suddi-ukrajini-stanom-na-sichen-2018-roku-bilshe-30-knig

Колекція зразків клопотань про відкладення розгляду справи у зв'язку із впровадженням карантину та типові зразки заяв, які подаються до суду станом на 20 березня 2020 та оголошення ДСА України від 19 березня 2020 - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-tipovi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu

References

1. Visim kliuchovykh postanov Verkhovnoho Sudu shchodo provedennia sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy iz zastosuvanniam polihrafa atestovanymy sudovymy ekspertamy psykholohamy u 2020 rotsi [Eight Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine in 2020 on Forensic Psychological Examination Using the Polygraph by Certified Forensic Expert Psychologists]. Sudovo-

psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/3046-vis-im-klyuchovikh-postanov-verkhovnogo-sudu-shchodo-provedennya-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-iz-zastosuvannyam-poligrafa-atestovanimi-sudovimi-ekspertami-psikhologami-u-2020-rotsi (onovlena versiia vid 20.11.2020). [in Ukrainian].

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ ПРОТИ ДЕРЖАВНОЇ МОНОПОЛІЇ НА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ (СПРАВА «АНАТОЛІЙ РУДЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ» ВІД 17.04.2014)[1]

Європейський суд з прав людини

Реферат. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Анатолій Руденко проти України» (заява № 50264/08) від 17.04.2014 редакція журналу розглядає як аргумент на користь того, щоб поряд із державною існувала незалежна (недержавна) судова експертиза. На сайті наведено два положення рішення в українському перекладі. У п. 117 Суд нагадує, що можливість пацієнта отримати висновок незалежних експертів-психіатрів, закріплена також у Принципах ООН захисту осіб з психічними захворюваннями та поліпшення психіатричної допомоги, є важливою гарантією від свавілля під час вирішення питання про продовження примусового лікування (з посиланням на рішення «X. проти Фінляндії» та «M. проти України»). У п. 119 Суд констатує, що національні органи не встановили переконливо і з необхідними процесуальними гарантіями наявність і стійкість психічного розладу, який виправдовував би поміщення заявника до Гейківської лікарні та тримання там, і визнає порушення підп. «e» п. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Повний текст рішення розкриває обставини справи: заявника, громадського діяча та видавця з Кривого Рогу, після суперечливих висновків експертних комісій однієї психіатричної лікарні (у 2007 р. примусового лікування не рекомендовано, у 2009 і 2010 рр. діагностовано параноїдний розлад особистості) тримали в Гейківській психоневрологічній лікарні з 14.09.2011 до 26.10.2012. Суди не оцінили критично розбіжностей експертних висновків, не пояснили зміни позиції експертів, не залучили незалежної думки й не заслухали заявника особисто. ЄСПЛ також установив порушення підп. «c» п. 1, п. 3 і 4 ст. 5 Конвенції щодо попереднього ув'язнення та присудив заявникові 18 000 євро відшкодування моральної шкоди. Редакція доповнює рішення довідкою: за ч. 3 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» судово-психіатричні експертизи проводять виключно державні спеціалізовані установи, проте, за даними журналу, їх виконують 28 закладів комунальної власності, а державна установа одна (Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України). Матеріал корисний судовим експертам, психіатрам і адвокатам, які обґрунтовують право сторони на альтернативний експертний висновок.

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, Анатолій Руденко проти України, судово-психіатрична експертиза, незалежний експерт, примусове лікування, стаття 5 Конвенції, гарантії від свавілля, державні спеціалізовані установи, Закон України «Про судову експертизу».

The European Court of Human Rights Against the State Monopoly on Forensic Psychiatric Examinations (Anatoliy Rudenko V. Ukraine, 17 April 2014)

Yevropeiskyi sud z prav liudyny.

Abstract. The journal presents the judgment of the European Court of Human Rights in Anatoliy Rudenko v. Ukraine (application No. 50264/08, 17 April 2014) as support for a system in which independent, non-state forensic examination exists alongside state expertise. Two paragraphs are reproduced in Ukrainian translation. In paragraph 117 the Court recalls that a patient's opportunity to obtain an opinion from independent psychiatric experts, a principle also reflected in the UN Principles

for the Protection of Persons with Mental Illness, is an important safeguard against arbitrariness when continued compulsory treatment is decided. In paragraph 119 it finds that the national authorities failed to establish convincingly, and with the necessary procedural safeguards, a true and persistent mental disorder justifying the applicant's confinement in the Geykivska hospital, which violated Article 5 § 1 (e) of the Convention. The full judgment shows that the applicant, a public activist and newspaper publisher, was held from September 2011 to October 2012 after conflicting reports issued by commissions of a single psychiatric hospital, and that the domestic courts neither scrutinised the discrepancies nor sought an independent opinion or heard him in person. The Court also found violations of Article 5 §§ 1 (c), 3 and 4 regarding pre-trial detention and awarded EUR 18,000 in non-pecuniary damage. The editors add that under Article 7 § 3 of the Law of Ukraine "On Forensic Examination" forensic psychiatric examinations are reserved for state institutions, whereas, according to the journal, they are in fact performed by 28 municipal facilities and only one state institute. The material is relevant to experts and lawyers who seek an alternative expert opinion.

Keywords: European Court of Human Rights, Anatoliy Rudenko v. Ukraine, forensic psychiatric examination, independent expert opinion, compulsory psychiatric treatment, Article 5 of the Convention, safeguards against arbitrariness, state forensic institutions.

Першоджерело: *Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Анатолій Руденко проти України» від 17.04.2014.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 24.10.2020.*

References

1. Yevropeiskyi sud z prav liudyny. Yevropeiskyi sud z prav liudyny proty derzhavnoi monopolii na provedennia sudovo-psykhiatrychnykh ekspertyz (sprava "Anatolii Rudenko proty Ukrainy" vid 17.04.2014) [The European Court of Human Rights Against the State Monopoly on Forensic Psychiatric Examinations (Anatoliy Rudenko V. Ukraine, 17 April 2014)] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/3355-evropejskij-sud-z-prav-lyudini-proti-derzhavnoji-monopoliji-na-provedennya-sudovo-psikhiatrichnikh-ekspertiz-sprava-anatolij-rudenko-proti-ukrajini-vid-17-04-2014 (onovlena versiia vid 25.10.2020). [in Ukrainian].

2. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi "Anatolii Rudenko proty Ukrainy" vid 17.04.2014 [Judgment of the European Court of Human Rights in the Case of Anatoliy Rudenko V. Ukraine of 17.04.2014]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a10#Text (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

23 ЖОВТНЯ 2020 РОКУ МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ ВИНЕСЛО НА ПУБЛІЧНЕ ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ ПРОЄКТ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО СУДОВО-ЕКСПЕРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ»[1]

Міністерство юстиції України

Реферат. Міністерство юстиції України 23 жовтня 2020 року оприлюднило на своєму офіційному сайті для публічного громадського обговорення проєкт Закону України «Про судово-експертну діяльність». Законопроєкт розроблено на виконання Указу Президента України від 08.11.2019 № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави», який, зокрема, вимагав урегулювати питання самоврядування судових експертів, рецензування висновку судового експерта та визначення граничних строків проведення судових експертиз. Як повідомило міністерство, у тексті враховано результати фахових комунікацій і анкетування, проведених Директоратом правосуддя та кримінальної юстиції під час моніторингу впровадження та аналізу ефективності законодавчих і підзаконних актів у сфері судово-експертної діяльності. Разом з основним документом на обговорення винесено проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України» щодо вдосконалення положень, пов'язаних з порядком призначення та проведення експертизи. Зауваження і пропозиції приймали на електронну адресу rule_of_law@minjust.gov.ua до 6 листопада 2020 року; редакція подає посилання на тексти обох законопроєктів. Як зазначає М. Г. Щербаковський, який проаналізував оприлюднений проєкт, документ складається з восьми розділів і 62 статей, що визначають загальні принципи, правові засади та зміст державного регулювання судово-експертної діяльності, види її суб'єктів, порядок професійної підготовки і присвоєння кваліфікації судового експерта, засади самоврядування, строки та види судових експертиз, фінансування й міжнародне співробітництво. Науковець критично оцінив низку дефініцій проєкту (судової експертизи, спеціальних знань, об'єкта і предмета експертизи) та непослідовне вживання терміна «суб'єкт проведення судової експертизи». Для судових експертів, адвокатів і науковців повідомлення має практичне значення: воно фіксує етап підготовки нової законодавчої моделі судово-експертної діяльності й відкриває можливість долучитися до її обговорення. Редакція пов'язує цю подію з власною публікацією про проєкти закону «Про судово-експертну діяльність» та складний шлях виконання Указу № 837/2019.

Ключові слова: проєкт Закону «Про судово-експертну діяльність», Міністерство юстиції України, громадське обговорення, Указ Президента № 837/2019, самоврядування судових експертів, рецензування висновку експерта, граничні строки експертиз, Кримінальний процесуальний кодекс України, реформа судової експертизи.

On 23 October 2020 the Ministry of Justice of Ukraine Submitted the Draft Law of Ukraine "on Forensic Expert Activity" for Public Consultation

Ministerstvo yustytsii Ukrainy.

Abstract. On 23 October 2020 the Ministry of Justice of Ukraine published the draft Law "On Forensic Expert Activity" on its official website for public consultation. The draft was prepared to implement Presidential Decree No. 837/2019 of 8 November 2019 on urgent reform measures, which called for regulating the self-governance of forensic experts, introducing peer review of expert opinions and setting maximum time limits for forensic examinations. According to the Ministry, the text

took into account professional consultations and a questionnaire survey carried out by its Directorate of Justice and Criminal Justice while monitoring the implementation and effectiveness of legislation on forensic expert activity. A companion draft law amending the Criminal Procedure Code of Ukraine, aimed at improving the rules on ordering and conducting expert examinations, was released at the same time. Comments were accepted by e-mail until 6 November 2020, and the journal provides links to both drafts. As M. H. Shcherbakovskyi notes in his analysis, the draft consisted of eight chapters and 62 articles covering general principles and state regulation of forensic expert activity, types of its actors, professional training and qualification of forensic experts, self-governance, time limits and types of examinations, funding and international cooperation; he also criticised several definitions, including those of forensic examination and special knowledge. For forensic experts, lawyers and scholars the announcement documents a stage in shaping a new legislative model of forensic expertise in Ukraine and an opportunity to take part in its discussion. The editors link it to the journal's own analysis of the draft laws and of the difficult path towards implementing the Decree.

Keywords: draft law on forensic expert activity, Ministry of Justice of Ukraine, public consultation, Presidential Decree No. 837/2019, self-governance of forensic experts, peer review of expert opinions, time limits for examinations, Criminal Procedure Code of Ukraine.

Першоджерело: *Про судово-експертну діяльність : проєкт Закону України : оприлюднено для громад. обговорення 23.10.2020 / М-во юстиції України.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 25.10.2020.*

References

1. Ministerstvo yustytsii Ukrainy. 23 zhovtnia 2020 roku Ministerstvo yustytsii Ukrainy vyneslo na publichne hromadske obhovorennia proiekt Zakonu Ukrainy "Pro sudovo-ekspertnu diialnist" [On 23 October 2020 the Ministry of Justice of Ukraine Submitted the Draft Law of Ukraine "on Forensic Expert Activity" for Public Consultation] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/3356-23-zhovtnya-2020-roku-ministerstvo-yustitsiji-ukrajini-vineslo-na-publichne-gromadske-obgovorennya-proekt-zakonu-ukrajini-pro-sudovo-ekspertnu-diyalnist (onovlena versiia vid 29.12.2020). [in Ukrainian].

2. Pro sudovo-ekspertnu diialnist [On Forensic Expert Activity] : proiekt Zakonu Ukrainy : opryliudneno dlia hromad. obhovorennia 23.10.2020 / M-vo yustytsii Ukrainy. URL: https://minjust.gov.ua/files/general/2020/10/23/20201023144438-63.doc (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДОМ ONLINE-ОПИТУВАННЯ (CAWI) СЕРЕД СУБ'ЄКТІВ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕМУ "РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ: МАЙБУТНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ", ЯКЕ БУЛО ПРОВЕДЕНО ПРОТЯГОМ ВЕРЕСНЯ-ЖОВТНЯ 2020 РОКУ[1]

ГО «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка»

Анотація. Публікація оприлюднює підсумки соціологічного онлайн-опитування (CAWI) суб'єктів судово-експертної діяльності на тему «Реформування судової експертизи в Україні: майбутні шляхи розвитку», яке у вересні – жовтні 2020 року провела ГО «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка» спільно з науково-реферативним online журналом «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці». За бібліографічним описом, наведеним у тексті, авторами статті з результатами є Б. М. Ісакович, Ю. Ю. Ярослав і О. А. Назаров (назва: «Проблеми та пропозиції: результати Всеукраїнського Інтернет-опитування судових експертів щодо реформи в галузі судової експертизи»). Опитування мало на меті обговорити загальноконцептуальні питання, визначені процесуальним законодавством і Законом України «Про судову експертизу», та з'ясувати думку експертного середовища, зокрема у зв'язку з виконанням Указу Президента України від 08.11.2019 № 837/2019. Похибку результатів оцінено як таку, що не перевищує 7 %, з огляду на генеральну сукупність до 10 000 чинних атестованих судових експертів в Україні. Результати представлено 19 жовтня 2020 року в Києві на Всеукраїнській науково-практичній конференції-дискусії «Місце недержавної судової експертизи у забезпеченні судочинства України», яку організували згадана громадська організація та Київський інститут інтелектуальної власності та права НУ «Одеська юридична академія». Захід проходив в очно-дистанційному форматі: 17 доповідачів (науковці, судові експерти, керівники експертних установ) і 125 глядачів онлайн-трансляції. Числові результати опитування винесено в окремий файл статті, на який посилається публікація; на сторінці також розміщено відеозапис виступів, фотоколаж учасників, форму замовлення збірника матеріалів конференції та статтю О. А. Назарова про англо-американські й континентальні підходи до оцінювання висновків експертів у порівнянні з українською практикою їх перевірки (рецензування). Для зіставлення наведено посилання на репрезентативне опитування Центру Разумкова (7–14 лютого 2019 року) про ставлення громадян до судової системи. Матеріал цікавий судовим експертам, керівникам експертних установ і розробникам законодавства як емпіричне підґрунтя дискусії про напрями реформи, зокрема про місце недержавних судових експертів.

Ключові слова: реформування судової експертизи, соціологічне опитування, CAWI, судові експерти, недержавна судова експертиза, судово-експертна діяльність, Закон України «Про судову експертизу», науково-практична конференція, оцінювання висновків експертів.

Results of a Sociological Online Survey (CAWI) of Forensic Experts on «Reforming Forensic Expertise in Ukraine: Future Paths of Development», Conducted in September–October 2020

HO «Vseukrainska nezalezhna naukovo-doslidna ekspertna spilka».

Abstract. This publication reports the outcomes of a computer-assisted web interview (CAWI) survey of persons engaged in forensic expert activity in Ukraine, «Reforming forensic expertise in Ukraine: future paths of development», carried out in September–October 2020 by the NGO All-Ukrain-

ian Independent Research Expert Union together with this journal. According to the bibliographic description, the full results were authored by Isakovych B. M., Yaroslav Yu. Yu. and Nazarov O. A. The survey sought to discuss conceptual issues defined in procedural legislation and the Law of Ukraine «On Forensic Expertise» and to collect expert opinion, including in connection with Presidential Decree No. 837/2019 of 8 November 2019. The margin of error is stated not to exceed 7% for a population of up to 10,000 certified forensic experts. The findings were presented on 19 October 2020 in Kyiv at the All-Ukrainian scientific and practical conference-discussion «The place of non-state forensic expertise in supporting judicial proceedings in Ukraine», organised by the NGO and the Kyiv Institute of Intellectual Property and Law of the National University «Odesa Law Academy», with 17 speakers and 125 online viewers. Detailed figures are provided in a separate article file; the page also offers a video of the presentations, a paper by Nazarov O. A. comparing Anglo-American, continental and Ukrainian approaches to evaluating expert opinions, and a reference to a 2019 public opinion poll on the judiciary. The material gives an empirical basis for debate on reform and on the place of non-state forensic experts.

Keywords: forensic expertise reform, sociological survey, CAWI, forensic experts, non-state forensic expertise, Law on Forensic Expertise, scientific conference, evaluation of expert opinions, Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 28.10.2020.*

Повний текст

Опитування проведено з метою обговорення загально-концептуальних питань, визначених у процесуальному законодавстві та у спеціальному законі «Про судову експертизу», а також з'ясування думок суб'єктів судово-експертної діяльності в тому числі, і у зв'язку з виконанням Указу Президента України від 08.11.2019 року №837/ 2019.

Нище представлені результати соціологічного дослідження, похибка якого не перевищує 7% з урахуванням обсягу генеральної сукупності до 10 000 діючих атестованих судових експертів в Україні.

Бібліографічний опис: Ісакович Б.М., Ярослав Ю.Ю., Назаров О.А. Проблеми та пропозиції: результати Всеукраїнського Інтернет - опитування судових експертів щодо реформи в галузі судової експертизи / Б.М. Ісакович, Ю.Ю. Ярослав, О.А. Назаров. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2020. № 3 (20). Дата публікації: 28.10.2020. - URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/3403-rezultati-sotsiologichnogo-doslidzhennya-metodom-online-opituvannya-cawi-sered-sub-ektiv-sudovo-ekspertnoji-diyalnosti-na-temu-reformuvannya-sudovoji-ekspertizi-majbutni-shlyakhi-rozvitku-2

Інструкція для перегляду в мобільній версії Інтернет-сайту журналу: потрібно відкрити статтю результатів нажавши на стрілочку у правому куті статті, як це зазначено на скриншоті нище:

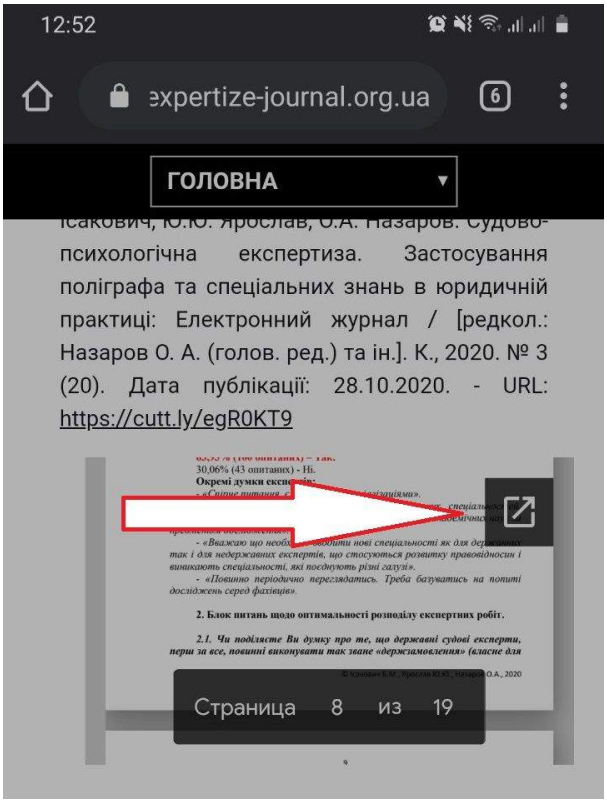

Загрузити результати соціологічного дослідження у вигляді статті можливо за посиланням: https://drive.google.com/file/d/1Nj5Q5tL0g1KP9a_XyucN8_Y98nzYW8t_/view **Контактний телефон для довідок:** +38 (093) 476-72-60.

Вбудований документ: https://drive.google.com/file/d/1Nj5Q5tL0g1KP9a_XyucN8_Y98nzYW8t_/preview

Фотоколаж учасників та доповідачів конференції судових експертів 19 жовтня 2020 року у місті Києві.

Відеозапис виступів спікерів Всеукраїнської науково-практичної конференції-дискусії «Місце недержавної судової експертизи у забезпеченні судочинства України» 19 жовтня 2020 року

Замовити збірник матеріалів конференції можна заповнивши гугл-форму за посиланням - https://forms.gle/rT1JXMWMGzRdAoqP7

Також пропонується для ознайомлення стаття із збірника, в якому ще багато корисних та цікавих ви знайдете публікацій - **Назаров О.А. Огляд англо-американських та**

континентальних підходів до оцінки висновків експертів у порівнянні з особливостями української перевірки (рецензування) висновків експертів

Довідково. ***Ставлення громадян України до судової системи.*** Репрезентативне опитування громадян України здійснювалося з 7 по 14 лютого 2019 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей. Результати цього опитування є репрезентативними стосовно дорослого населення територій, що перебувають під контролем органів державної влади України, за основними соціально-демографічними показниками: віком, статтю, типом поселення, регіоном проживання. **Для ознайомлення потрібно перейти за посиланням** - https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlennia-gromadian-ukrainy-do-sudovoi-systemy

References

1. HO "Vseukrainska nezalezhna naukovo-doslidna ekspertna spilka". Rezultaty sotsiolohichnoho doslidzhennia metodom online-opytuvannia (CAWI) sered subiektiv sudovo-ekspertnoi diialnosti na temu "Reformuvannia sudovoi ekspertyzy v Ukraini: maibutni shliakhy rozvytku", yake bulo provedeno protiahom veresnia-zhovtnia 2020 roku [Results of a Sociological Online Survey (CAWI) of Forensic Experts on "Reforming Forensic Expertise in Ukraine: Future Paths of Development", Conducted in September–October 2020]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/3403-rezultati-sotsiologichnogo-doslidzhennya-metodom-online-opituvannya-cawi-sered-sub-ektiv-sudovo-ekspertnoji-diyalnosti-na-temu-reformuvannya-sudovoji-ekspertizi-majbutni-shlyakhi-rozvitku-2 (onovlena versiia vid 11.11.2020). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ

Регулювання судово-експертної діяльності в Україні. Всеукраїнське Інтернет-опитування: пропозиція висловити думку[1]

09.09.2020

Короткий зміст. Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка запросила державних і недержавних судових експертів, фахівців і правників пройти Громадське всеукраїнське інтернет-опитування щодо реформи судово-експертної діяльності. Приводом став Указ Президента від 08.11.2019 № 837/2019, що доручив уряду до 31.12.2020 підготувати законопроєкти про самоврядування судових експертів, рецензування висновків і граничні строки експертиз. На думку спілки, позиція більшості недержавних експертів в обговореннях у Мін'юсті 2020 року не прозвучала; результати опитування планують обговорити на конференції.

01 жовтня 2020 року відбулась робоча зустріч наукових видань з питань правового значення, компетенції та розвитку судово-психологічної експертизи в Україні[2]

01.10.2020

Короткий зміст. 1 жовтня 2020 року в редакції журналу «Право України» відбулася робоча зустріч його головного редактора О. Д. Святоцького, керуючого партнера порталу Ratio Decidendi Ю. В. Галаєвського та головного редактора журналу «Судово-психологічна експертиза...» О. А. Назарова. Обговорено розвиток судово-психологічної експертизи, напрями застосування психологічних знань у судочинстві та позиції Верховного Суду щодо оцінки висновків експертів-психологів у різних категоріях справ. Домовлено проводити заходи з підвищення кваліфікації адвокатів, зокрема про відшкодування моральної шкоди.

Судово - психологічна експертиза: науково-методичні рекомендації Міністерства юстиції України[3]

06.10.2020

Короткий зміст. Матеріал викладає розділ VI «Психологічна експертиза» Науково-методичних рекомендацій, затверджених наказом Мін'юсту від 08.10.1998 № 53/5: об'єкти експертизи (психічно здорові учасники процесу від п'яти років, матеріали справи), її завдання і методики. Описано 13 предметних видів з орієнтовними питаннями й підставами за КК, КПК і ЦК України: від аналізу комунікативної діяльності на відеозаписі слідчої дії, емоційних станів і посмертної експертизи до справ про моральну шкоду, недійсні правочини, місце проживання дитини та експертизи з поліграфом за письмовою згодою.

В Національній школі суддів завершується робота щодо розробки навчального тренінгового курсу для суддів «Судово-психологічна експертиза у цивільному процесі»[4]

06.10.2020

Короткий зміст. 5 жовтня 2020 року в Національній школі суддів України відбулося онлайн-засідання робочої групи з розроблення тренінгового курсу для суддів «Судово-психологічна експертиза у цивільному процесі». Модерувала директорка курсу Ганна Савченко; до групи входять психологи Андрій Маслюк і Анжеліка Фарафонова, судовий експерт-психолог Олег Назаров та судді. Обговорено призначення експертизи, експертні питання, методики та оцінку висновку експерта-психолога в цивільному судочинстві. На наступній зустрічі курс планують доопрацювати й затвердити.

Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса та його керівники отримали найвищі оцінки якості судово-експертної діяльності серед усіх державних експертних установ в Україні в 2020 році з боку глави держави[5]

14.10.2020

Короткий зміст. Матеріал підсумовує відзнаки Харківського НДІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса у 2020 році. Указом Президента від 28.08.2020 № 366/2020 інститут отримав статус національного наукового центру і назву ННЦ «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса». Указом від 21.08.2020 № 335/2020 заступниці директора Е. Б. Сімаковій-Єфремян присвоєно звання «Заслужений діяч науки і техніки України», а указом від 08.10.2020 № 425/2020 директора О. М. Клюєва нагороджено орденом «За заслуги» III ступеня.

19 жовтня 2020 року в Україні відбудеться важлива подія в професійній діяльності «недержавних» судових експертів - Всеукраїнська науково-практична конференція - дискусія «Місце недержавної судової експертизи у забезпеченні судочинства України»[6]

18.10.2020

Короткий зміст. 19 жовтня 2020 року відбудеться Всеукраїнська науково-практична конференція-дискусія «Місце недержавної судової експертизи у забезпеченні судочинства України» з трансляцією на YouTube. Учасники обговорять демонополізацію судової експертизи й незалежність недержавних експертів на виконання Указу № 837/2019. За текстом, недержавні експерти виконують 26 видів експертиз за 48 спеціальностями; державних експертів понад 5000, недержавних до 520, тож спільне самоврядування на рівних організатори вважають проблемним. Наведено теми 17 доповідей.

References

1. Rehuliuvannia sudovo-ekspertnoi diialnosti v Ukraini. Vseukrainske Internet-opytuvannia: propozytsiia vyslovyty dumku [Regulation of Forensic Expert Activity in Ukraine. An All-Ukrainian Online Survey: An Invitation to Share Your Opinion]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 9 veres. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/2824-regulyuvannya-sudovo-ekspertnoji-diyalnosti-v-ukrajini-vseukrajinske-internet-opituvannya-propozitsiya-visloviti-dumku (onovlena versiia vid 10.09.2020). [in Ukrainian].

2. 01 zhovtnia 2020 roku vidbulas robocha zustrich naukovykh vydan z pytan pravovoho znachennia, kompetentsii ta rozvytku sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy v Ukraini [On 1 Octo-

ber 2020, a Working Meeting of Scientific Publications Was Held on the Legal Significance, Competence and Development of Forensic Psychological Examination in Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 1 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/3112-robocha-zustrich-z-pitan-pravovogo-znachennya-kompetentsiji-ta-rozvitku-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-v-ukrajini (onovlena versiia vid 01.10.2020). [in Ukrainian].

3. Sudovo - psykholohichna ekspertyza: naukovo-metodychni rekomendatsii Ministerstva yustytsii Ukrainy [Forensic Psychological Examination: Scientific and Methodological Recommendations of the Ministry of Justice of Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 6 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/vsi-ogoloshennya/3136-psikhologichna-ekspertiza (onovlena versiia vid 16.10.2020). [in Ukrainian].

4. V Natsionalnii shkoli suddiv zavershuietsia robota shchodo rozrobky navchalnoho treninhovoho kursu dlia suddiv "Sudovo-psykholohichna ekspertyza u tsyvilnomu protsesi" [The National School of Judges Is Completing the Development of a Training Course for Judges "Forensic Psychological Examination in Civil Proceedings"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 6 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/3161-v-natsionalnij-shkoli-suddiv-zavershuetsya-robota-shchodo-rozrobki-navchalnogo-treningovogo-kursu-dlya-suddiv-sudovo-psikhologichna-ekspertiza-u-tsivilnomu-protsesi (onovlena versiia vid 07.10.2020). [in Ukrainian].

5. Kharkivskyi naukovo-doslidnyi instytut sudovykh ekspertyz im. Zasl. prof. M. S. Bokariusa ta yoho kerivnyky otrymaly naivyshchi otsinky yakosti sudovo-ekspertnoi diialnosti sered usikh derzhavnykh ekspertnykh ustanov v Ukraini v 2020 rotsi z boku hlavy derzhavy [The Hon. Prof. M. S. Bokarius Kharkiv Research Institute of Forensic Examinations and Its Heads Received the Head of State's Highest Assessment of the Quality of Forensic Expert Activity Among All State Expert Institutions in Ukraine in 2020]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 14 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/3252-kharkivskij-naukovo-doslidnij-institut-sudovikh-ekspertiz-im-zasl-prof-m-s-bokariusa-ta-jogo-kerivniki-otrimali-najvishchi-otsinki-yakosti-sudovo-ekspertnij-diyalnosti-sered-usikh-derzhavnikh-ekspertnikh-ustanov-v-ukrajini-v-2020-rotsi-z-boku-glavi-derzhavi (onovlena versiia vid 15.10.2020). [in Ukrainian].

6. 19 zhovtnia 2020 roku v Ukraini vidbudetsia vazhlyva podiia v profesiinii diialnosti "nederzhavnykh" sudovykh ekspertiv - Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia - dyskusiia "Mistse nederzhavnoi sudovoi ekspertyzy u zabezpechenni sudochynstva Ukrainy" [On 19 October 2020, an Important Event in the Professional Activity of "Non-State" Forensic Experts Will Take Place in Ukraine – The All-Ukrainian Scientific and Practical Conference-Discussion "the Place of Non-State Forensic Examination in Ensuring Justice in Ukraine"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 18 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/3277-19-zhovtnya-2020-roku-v-ukrajini-vidbudetsya-vazhliva-podiya-v-profesijnij-diyalnosti-nederzhavnikh-sudovikh-ekspertiv-vseukrajinska-naukovo-praktichna-konferentsiya-diskusiya-mistse-nederzhavnoji-sudovoji-ekspertizi-u-zabezpechenni-sudochinstva-ukrajini (onovlena versiia vid 21.10.2020). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ

EyeDetect у попередньому відборі кадрів миротворчої організації UNSPIA

Як EyeDetect працює поза лабораторією, показує досвід українського офісу UNSPIA — Міжнародної асоціації солдатів миру. З 1995 року ця організація за підтримки служб ООН допомагає структурам ООН та іноземним партнерам у питаннях міжнародної безпеки, миротворчості, розмінування й гуманітарної допомоги.

Офіс UNSPIA в Україні мав труднощі з перевіркою особи та минулого кандидатів на роботу: дехто подавав підроблені документи й посвідчення, а окремих працівників підозрювали в крадіжці конфіденційної інформації. Доти попередній відбір зводився до аналітичних платформ баз даних, подібних до IBM i2, і співбесід. Дізнавшись про EyeDetect в Агентстві США з міжнародного розвитку (USAID), організація в лютому 2019 року почала застосовувати технологію: компактну, мобільну й автоматизовану, а отже, з меншим ризиком упередженості [1].

Повідомлення Converus про застосування EyeDetect в UNSPIA [1]

У поєднанні з іншими інструментами EyeDetect, на думку UNSPIA, дав найвищу точність під час перевірки кандидатів. Обстежувані відгукувалися про процедуру позитивно: «Це було швидко», «Набагато зручніше, ніж поліграф». Попередній відбір скоротився приблизно на 3 години на кожного кандидата, а річну економію організація оцінила приблизно у 20 000 євро [1].

converus
TRUTH VALIDATED

EYEDETECT CASE STUDY: UN PEACEKEEPERS

EyeDetect допомагає миротворчим силам ООН виявити сфальсифіковані документи і запобігти крадіжці конфіденційної інформації

"Протягом наступного року EyeDetect заощадить UNSPIA приблизно 20 000 євро."
Влад Непочатов, Директор, Офіс UN SPIA в Україні

ПЕРЕДУМОВА
З 1995 року за підтримки служб Організації Об'єднаних Націй Міжнародна асоціація солдат світу (UNSPIA) надає підтримку організаціям ООН і іноземним партнерам з питань міжнародної безпеки, миротворчої діяльності, будівництва миру, протимінної діяльності та гуманітарної допомоги. UNSPIA - член Всесвітнього об'єднання з питань цивільної оборони, штаб-квартира якого знаходиться в Лісні, Франція, і має представництва в більш ніж 20 країнах.

Напередодні впровадження EyeDetect, офісу UN SPIA в Україні довелося складно при підтвердженні особистостей і подій з минулого деяких кандидатів на роботу. Багато часто представляли підроблені документи і посвідчення особи. Деякі нинішні співробітники підозрювалися в крадіжці конфіденційної інформації. Єдиними методами попереднього відбору UNSPIA були різні аналітичні платформи баз даних, аналогічні I2 (аналітична платформа IBM), і проведення співбесід.

ВПРОВАДЖЕННЯ EYEDETECT
Дізнавшись про EyeDetect в Агентстві США з міжнародного розвитку (USAID), UNSPIA почали використання EyeDetect в лютому 2019 року. Організація швидко впровадила EyeDetect, тому що це була новітня технологія, компактна і мобільна, крім того, вона була автоматизована (напр., це дозволило знизити можливість упередженого підходу).

РЕЗУЛЬТАТИ
Використовуючи EyeDetect в поєднанні з іншими інструментами, UNSPIA вважає, що він забезпечує організації найбільшу точність при підтвердженні відповідності вимогам кандидатів на роботу. Відгуки тестованих на EyeDetect були позитивними. Коментарі містять такі висловлювання як: «Це було швидко» і «Набагато зручніше, ніж поліграф».

ОКУПНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ
EyeDetect скоротив час попереднього відбору кандидатів приблизно на 3 години на кожного. Протягом наступного року завдяки EyeDetect економія для UNSPIA, за деякими оцінками, складе близько 20 000 євро. Влад Непочатов, директор офісу UNSPIA в Україні, заявив: «Ми прагнемо впроваджувати передові технології з найменшою участю людського фактора. До цього часу EyeDetect відмінно відповідав нашим цілям. Наразі EyeDetect є додатковим інструментом для підтвердження особистості осіб, що проходять попередній відбір, що збільшує ймовірність отримання результатів високої точності».

Converus ("Голос правди") надає науково обґрунтовані технології оцінки достовірності, які допомагають захистити країни, корпорації і спільноти від корупції, диверсії і загроз. Штаб-квартира компанії Converus знаходиться в місті Лехі, штат Юта, США. Прайдінг за посиланням: converus.com

Опис практичного випадку UNSPIA з матеріалу журналу [1]

Директор офісу UNSPIA в Україні Влад Непочатов назвав EyeDetect додатковим інструментом підтвердження особи кандидатів, що підвищує ймовірність точного результату, і пояснив вибір прагненням впроваджувати технології з якомога меншою участю людського фактора [1].

References

1. Mobilna svitova tekhnolohiia vyiavlennia obmanu EyeDetect dopomahaie myrotvorchym sylam OON vyiavyty sfalsyfikovani dokumenty i zapobihty kradizhtsi konfidentsiinoi informatsii. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2019. 30 lyp. URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-napryami-spetsobladnannya/987-eyedetect-dopomagae-mirotvorchim-silam-oon-viyaviti-sfalsifikovani-dokumenti-i-zapobigti-kradizhtsi-konfidentsijnoji-informatsiji (onovlena versiia vid 23.11.2021). [in Ukrainian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у вересні–жовтні 2020 р. — у період виходу цього номера[8]:

№	Запит	Індекс
1	судова експертиза	100
2	судово медична експертиза	65
3	судово-медична експертиза	41
4	кпк	32
5	почеркознавча експертиза	26
6	антикорупційна експертиза	25
7	лінгвістична експертиза	24
8	екологічна експертиза	19
9	трасологічна експертиза	15

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «антикорупційна експертиза» (+140 %), «екологічна експертиза» (+80 %), «трасологічна експертиза» (+80 %).

У ЖУРНАЛІ

Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	Чотири ключові постанови Верховного Суду щодо встановлення розміру відшкодування моральної шкоди атестованими судовими експертами психологами	9 028
2	Чотири ключові постанови Верховного Суду щодо встановлення розміру відшкодування моральної шкоди атестованими судовими експертами психологами	8 965
3	Судово – психологічна експертиза: науково-методичні рекомендації Міністерства юстиції України	6 863
4	Вісім ключових постанов Верховного Суду щодо проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа атестованими судовими експертами психологами у 2020 році	5 761
5		3 329

Вісім ключових постанов Верховного Суду щодо проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа атестованими судовими експертами психологами у 2020 році

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[9].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[10] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

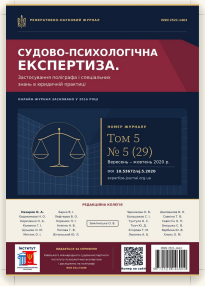

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2020. Т. 5, № 5 (29). 71 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.5.2020. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/19797-2020-5-34.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (onovlena versiia vid 29.06.2022). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.5.2020. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Manzanero A. L. Hitos de la historia de la psicología del testimonio en la escena internacional. Boletín de Psicología, № 100 (2010). URL: https://www.uv.es/seoane/boletin/previos/N100-6.pdf (data zvernennia: 04.11.2026).

8. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.09.2020–31.10.2020 [Google Trends: Search Term “ekspertyza”, Ukraine, 01.09.2020–31.10.2020]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2020-09-01%202020-10-31&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0&hl=uk (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

9. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

10. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (onovlena versiia vid 28.10.2023). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Scilit (MDPI); Відкритий український індекс цитувань (OUCI, ДНТБ України); ICI World of Journals (Index Copernicus, паспорт журналу); Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN). Інші каталоги: ResearchBib.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2020. Том 5, № 5 (29)
вересень–жовтень 2020 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 71 с.

DOI 10.53672/ej.5.2020. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua